

Veřejná správa

Základy veřejné správy

Alena Lochmannová

Nakladatelství a vydavatelství

ComputerMedia[®]

Vzdělávání, které baví
www.computermedia.cz

Seznam témat

1. Veřejná správa a správní věda (str. 10 – 25)

- Základní vymezení práva • Pojmové vymezení práva • Členění správního práva • Prameny správního práva
- Správní řízení • Pojmové vymezení veřejné správy • Zrod státu a vývoj veřejné správy • Historie veřejné správy v českých zemích • Vztah veřejné správy k moci zákonodárné a soudní

2. Realizace činnosti veřejné správy (str. 26 – 37)

- Subjekty veřejné správy • Vykonavatelé veřejné správy • Státní správa • Samospráva • Cíle a metody působení veřejné správy • Formy realizace veřejné správy • Informativní a normativní správní akty • Dohody správně právního charakteru • Faktické úkony s přímými právními důsledky

3. Záruky zákonnosti ve veřejné správě (str. 38 – 44)

- Zákonnost ve veřejné správě • Právní záruky zákonnosti • Právo na přístup k informacím • Odpovědnost za porušování právní povinnosti • Přímé donucení ke splnění právních povinností • Nečinnost ve veřejné správě
- Petice a stížnosti

4. Vnitřní správa (str. 45 – 55)

- Vymezení pojmu vnitřní správa • Organizace vnitřní správy • Prameny práva vnitřní správy • Matriky
- Evidence obyvatel a trvalý pobyt • Občanský průkaz • Cestovní doklady • Pobyt cizinců na území ČR
- Nabývání a pozbývání státního občanství • Realizace práva shromažďovacího a sdružovacího • Státní symboly ČR
- Archivnictví

5. Živnostenská správa (str. 56 – 61)

- Organizace a výkon živnostenské správy • Správní orgány působící v oblasti živnostenské správy • Podmínky provozování živnosti • Rozdělení živností • Vznik, rozsah a zánik živnostenského oprávnění • Živnostenský rejstřík
- Kontrola na úseku živnostenské správy

6. Správa zaměstnanosti (str. 62 – 69)

- Organizace správy zaměstnanosti • Správní orgány působící v oblasti správy zaměstnanosti • Zprostředkování zaměstnání
- Podpora v nezaměstnanosti • Rekvalifikace • Povinnosti zaměstnavatelů • Kontrola na úseku zaměstnanosti

7. Správa sociálního zabezpečení (str. 70 – 79)

- Sociální zabezpečení z historického pohledu • Sociální zabezpečení v sociálním systému • Orgány správy sociálního zabezpečení • Piliře sociálního zabezpečení v ČR

8. Správa zdravotnictví (str. 80 – 86)

- Právní prameny upravující oblast správy zdravotnictví • Orgány správy zdravotnictví • Zdravotní péče • Soustava zdravotnických zařízení • Zdravotní pracovníci • Veřejné zdraví a jeho ochrana • Veřejné zdravotní pojištění
- Zdravotní pojišťovny

9. Správa školství (str. 87 – 93)

- Postavení a význam školství ve společnosti • Právní prameny upravující oblast školství • Orgány státní správy a samosprávy ve školství • Charakter vzdělávacího systému v ČR

10. Správa kultury (str. 94 – 102)

- Definice kultury • Systém kultury • Právní úprava správy kultury • Organizace správy kultury • Knihovny
- Muzea a galerie • Kulturní památky • Periodický tisk a neperiodické publikace • Provozování rozhlasového a televizního vysílání • Správa církví

11. Bezpečnostní správa státu (str. 103 – 111)

- Základní pojmy z oblasti bezpečnosti státu • Právní úprava správy bezpečnosti • Organizace policejní správy a správy obrany státu • Policie České republiky • Obecní policie • Ozbrojené síly České republiky
- Obrana České republiky • Armáda České republiky • Branná povinnost • Civilní ochrana ČR

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vysvětlit základní pojmy z oblasti veřejné správy a správního práva
- pojednat o podstatě fungování veřejné správy
- popsat, na čem je založeno správní řízení
- rozlišovat mezi principem centralizace a decentralizace a pojednat o principu subsidiarity
- vysvětlit, co je to stát a jakými rysy se vyznačuje
- pojednat o historickém vývoji veřejné správy na našem území a vazbě na zákonodárnou a soudní moc

POJEM

MULTIDIMENZIONÁLNÍ

Pojem ve významu – **vícerozměrný**, **mnohorozměrný**.

POJEM

ASPEKT

Pojem ve významu uplatňovaného **hlediska**, **stanoviska** či **úhlu pohledu** na určitou posuzovanou skutečnost.

SOUVISLOSTI

Dispozitivní a kogentní právní normy

Dispozitivní normy jsou takové právní normy, které umožňují smluvním stranám, aby se odchýlily od právní úpravy stanovené touto normou, přičemž jim dávají možnost si autonomně smluvit vlastní úpravu práv a povinností. Dispozitivní právní normy působí podmíněčně, potažmo podpůrně (subsidiárně), tedy pro případ, že si subjekty neujednaly něco jiného. V rámci dispozitivních právních norem je tedy dávana přednost vůli smluvních stran, což je aspekt, v rámci něhož se liší od tzv. **norem kogentních**, od nichž odchýlení není možné. Pokud by se smluvní strany od kogentní normy odchýlily, jejich ujednání by bylo neplatné. Kogentní normy jsou označovány též jako normy imperativní (nařizující, donucující). Působí bezpodmínečně, přičemž ujednání smluvních stran nesmí být v rozporu s danou normou.

Veřejná správa a správní věda

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- základní pojmy jako je právo a norma, dispoziční zásada, právní akt, zásada oficiality a legality
- pojmové vymezení správního práva, jeho členění a prameny
- problematiku podstaty správního řízení
- pojmové vymezení veřejné správy, její podstatu a princip fungování
- podstatu a odlišnosti principu centralizace, decentralizace a subsidiarity
- problematiku historického vzniku státu a vývoje veřejné správy
- stručnou historii vývoje veřejné správy na našem území
- vztah a vazbu veřejné správy (jakožto výkonné moci) k zákonodárné a soudní moci České republiky

Základní vymezení práva

Vícerozměrný pojem práva

Pojem „právo“ není jednoduché definovat, neboť neexistuje jedna jediná všezahrnující definice. Jedná se o **multidimenzionální** fenomén (jev, úkaz), který má hned několik významů. Aby tak bylo možné právo vymezit, je třeba vždy definovat jeho **aspekty** nebo také roviny.

1. Na úrovni **normativní roviny** je právo chápáno jako určitý specifický systém pravidel, jejichž hlavním úkolem je regulace chování lidí ve společnosti.
2. Druhou podstatnou rovinou je **rovina sociální**, v níž je právo chápáno jako systém společenských vztahů, které ovlivňují obsah právních norem, jenž regulují společenské chování. Ovlivňován je v tomto duchu i výsledek normativní regulace.
3. V **hodnotové rovině** je právo chápáno jako prostředek k prosazení a naplňování hodnot, které jsou předmětem právní úpravy.
4. **Mocenská rovina** chápe právo jako prostředek realizace veřejné moci.
5. Poslední rovinou je **rovina informační**, v rámci které je právo vnímáno ve vztahu k adresátovi právních norem jako nositel informací.

Třídění práva do právních odvětví podle předmětu

Podle předmětu právní úpravy se právo třídí do právních odvětví, která mohou patřit buď do **práva soukromého**, nebo **práva veřejného**.

- **Soukromé právo** – je založeno na rovném vztahu subjektů. Prosazovány jsou v něm **dispozitivní normy**; **kogentní normy** tvoří limity právních vztahů. Soukromé právo má **smluvní charakter**, tj. mezi subjekty vzniká soukromoprávní vztah na základě smlouvy, kdy je třeba, aby mezi nimi došlo ke **konsenzu** (tedy **názorové shodě**, **společnému postoji**), a to proto, že jeden subjekt nemá právo ukládat druhému proti jeho vůli povinnosti. Dané vztahy mívají zpravidla majetkový charakter. Co se konfliktů mezi zúčastněnými subjekty týče, ty jsou řešeny zpravidla ze strany třetího nestranného orgánu veřejné moci (např. soud, rozhodce, arbitr) na základě **dispoziční zásady**.

Dispoziční zásada

Dispoziční zásada je stěžejní zásadou civilního procesu. V rámci ní je **procesní iniciativa** vkládána do rukou účastníků, jenž během soudního řízení činí **vůči soudu úkony procesní povahy**, a to nejčastěji v podobě návrhů. Podáním žaloby žalobce určuje, zda vůbec soudní spor proběhne, žalobu může vzít zpět nebo ji může měnit. Soud je vedle toho povinen rozhodovat o celém žalobním návrhu tak, jak jej stanovil žalobce, přičemž jej nesmí překročit. Kromě žaloby patří mezi dispoziční procesní úkony účastníků dále například uznání nároku, obrana žalovaného a jeho námítky (jeho obhajoba), vzájemný návrh, soudní smír, podání odvolání a další. Tato zásada je typická pro sporné řízení.

SOUVISLOSTI

Dojde-li k **porušení práva** (je spáchán **delikt**), nastupuje řešení – typicky **obnovení původního stavu** (restituce), **náhrada škody** (reparace), respektive **satisfakce** v případě **újmy nemajetkového charakteru**. Zpravidla je dodržována úměrnost mezi deliktem a sankcí za tento delikt. Pod oblast soukromého práva spadá **právo občanské, obchodní, rodinné, pracovní a mezinárodní soukromé**.

- **Veřejné právo**, které prosazuje a chrání veřejný zájem, je oproti tomu provázáno nerovným postavením zúčastněných subjektů. V tomto případě tedy existuje vztah podřazenosti, kdy nadřazený subjekt disponuje pravomocí rozhodnout o právech a povinnostech subjektu v podřazeném postavení, a to i proti jeho vůli. Za nadřazený subjekt považujeme **orgán veřejné moci**, subjekt podřazený je **fyzická či právnická osoba**.

Ke vzniku právního vztahu v rámci veřejného práva dochází na základě individuálního právního aktu, kterým může být **rozsudek**, případně **nález**. Individuální právní akt je stanoven nadřazeným subjektem.

Co se **norem** týče, ve veřejném právu jsou používány **pouze normy kogentní**. Dochází zde k **uplatňování zásad oficiality a legality**.

Ochranu proti libovůli mocenských subjektů, tedy správních orgánů či státu jako celku, poskytuje **správní a ústavní soudnictví**.

Co se vztahu deliktu veřejnoprávní povahy a sankce týče, zde je pouze přibližná úměrnost, neboť veřejné právo disponuje možností správního donucení.

Pod oblast veřejného práva spadá **právo ústavní, trestní, finanční a právo sociálního zabezpečení**.

Přestože není součástí vnitrostátního práva, veřejnoprávní charakter má i **mezinárodní veřejné právo**, které lze dokonce považovat i za specifický právní systém. Veřejnoprávní charakter mají **odvětví procesního práva** (více k procesnímu správnímu právu viz str. 12).

Individuální právní akt

SOUVISLOSTI

Jedná se o výsledek rozhodnutí státního orgánu, jenž disponuje rozhodovací pravomocí. V individuálním právním aktu se zakládají, mění či ruší, případně autoritativně ověřují konkrétní práva a povinnosti subjektů.

Obligatormi (tedy povinnými) náležitostmi individuálního právního aktu jsou:

- **záhlaví** (v něm je specifikováno, který orgán v jaké věci rozhodl),
- **výrok** (v něm se stanovuje vlastní rozhodnutí a je tak nejdůležitější částí individuálního právního aktu),
- **odůvodnění výroku** (zde je třeba zdůvodnit skutkově i právně důvody rozhodnutí),
- **poučení o možnosti podání opravného prostředku** (kterým může být odvolání, stížnost, rozklad a další).

Pojmové vymezení správního práva

Správní právo je právním odvětvím spadajícím do oblasti práva veřejného. Správní právo je sice relativně samostatnou součástí práva, nicméně i přesto zůstává integrální součástí práva jako celku.

Cílem správního práva je regulovat vztahy v rámci výkonu moci ve sféře veřejné správy. Správní právo je současně souborem veřejnoprávních norem, přičemž stanovuje organizaci a činnost veřejné správy a také vytváření administrativně právních vztahů. Na jedné straně nese správní právo rysy společné právu jakožto celku, na straně druhé vykazuje řadu zvláštností, díky nimž je možné jej vnímat jako **svěbytný právní subsystém**.

Členění správního práva

Správní právo se člení na **hmotné, procesní, trestní a organizačně-kompetenční**.

Správní právo hmotné

Správní právo hmotné stanovuje práva fyzických a právnických osob. Zahrnuje normy upravující jednotlivé společenské situace (jak se mají lidé v právních vztazích chovat, co je např. zakázáno). Naopak postup, jak tato práva a povinnosti vymoci, zajišťuje **právo procesní**.

SOUVISLOSTI

Co je právní norma a proč je její dodržování ze strany státu vymáháno?

Právní normu můžeme definovat jako **předpis a pravidla chování, která se jednak vyžadují, předepisují, oceňují, připouštějí, jsou přijatelná a oprávněná, a jednak určují i způsoby chování, které se zakazují, nepřipouštějí a sankcionují**.

Právní normy stanovuje a porušování těchto norem chování sankcionuje mocenská autorita státu. Jejich zachovávání a dodržování je tedy zajišťováno institucionálním donucováním kompetentních a k tomu určených orgánů státní moci.

Německý sociolog a ekonom **Max Weber** (1864 až 1920) objasňuje vymáhání dodržování právních norem ze strany orgánů moci takto: „*Stát je společenství, které si na určitém území nárokuje pro sebe monopol legitimního násilí. Pokud by neexistovalo násilí jako prostředek vynucování státního zájmu, pak by stát zanikl a místo něj by nastoupila anarchie.*“

Max Weber

SOUVISLOSTI

Zásada oficiality a legality

Tyto dvě zásady jsou vyjádřením odpovědnosti státu za ochranu společnosti a spravedlivé trestání jednotlivých členů společnosti.

Zásada oficiality vyjadřuje na jedné straně právo, ale na druhé i povinnost orgánů provést určitý procesní úkon, jsou-li k němu dány zákonné podmínky, a to bez ohledu na stanovisko a postavení dotčených osob. Průběh celého řízení řídí výhradně soud, a to i tehdy, bylo-li řízení zahájeno na návrh. V souladu s touto zásadou může soud přisoudit i více, než čeho se navrhovatel původně domáhal, není tedy návrhem vázán, jako tomu bylo v rámci zásady dispoziční.

Zásada legality (neboli **zásada zákonnosti**) je ve své podstatě výchozí zásadou, která vyplývá ze základních principů právního státu. Platí, že orgány veřejné moci mohou v souladu s článkem 2 odst. 3 **Ústavy** a článku 2 odst. 2 **Listiny základních práv a svobod** činit pouze to, co je jim zákonem výslovně povoleno a bez příslušné zákonné licence nesmějí zasahovat do práv a svobod člověka.

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vymezit pojmy subjekt a vykonavatel veřejné správy
- blíže charakterizovat hlavní orgány působící v oblasti státní, regionální, krajské správy i samosprávy
- popsat obecné cíle i konkrétní metody práce orgánů veřejné správy a formy upravující jejich činnost
- vysvětlit, co je správní akt, dohoda správně právního charakteru a faktický úkon s přímými právními důsledky

Realizace činnosti veřejné správy

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- podstatu pojmů subjekt a vykonavatel veřejné správy v ČR, jejich charakteristiku, povinnosti a pravomoci
- podstatu a bližší charakteristiku orgánů státní, regionální, krajské správy v ČR
- podstatu a problematiku samosprávy, zájmové a územní správy; instituce, které ji zajišťují
- cíle a metody působení veřejné správy uplatňované při zajišťování veřejných služeb
- formy uskutečňování veřejné správy
- podstatu správního aktu, rozdíly mezi normativním a individuálním správním aktem
- podstatu dohody správně právního charakteru a faktických úkonů s přímými právními důsledky

Subjekt veřejné správy a vykonavatel veřejné správy jsou výchozí pojmy pro organizaci veřejné správy v rámci České republiky.

Subjekty veřejné správy

Vymezení pojmu subjekt veřejné správy

Subjekty jsou nositelé veřejných práv a povinností, jejichž jménem a na jejichž odpovědnost je veřejná správa vykonávána.

Originálním subjektem veřejné správy je pochopitelně stát. Ten však může tuto správu formou zákona delegovat na jiné subjekty (proto hovoříme o státní správě vykonávané státem a ostatní veřejné správě vykonávané jinými subjekty).

V České republice jsou těmito pověřeny subjekty **právnícké osoby veřejného práva** (konkrétně veřejnoprávní korporace, veřejné ústavy, veřejné podniky a státní fondy) a **fyzické a právnícké osoby soukromého práva** (konkrétně zejména nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti).

POJEM

► KORPORACE

Pojem pochází z latiny: *corpus* = tělo. V ekonomii pojem **korporace** znamená **obchodní společnost / subjekt**, v právu je to **právnícká osoba**.

Role státu ve veřejné správě

Nejdůležitějším subjektem veřejné správy je stát, který je **právníckou osobou veřejného práva**.

Od ostatních právníckých osob se ovšem do jisté míry odlišuje, neboť se jedná o subjekt, který je uvnitř i navenek suverénní a přestože se svou povahou jedná o **veřejnoprávní korporaci**, vykazuje i jisté znaky **soukromoprávní korporace**.

Státní správu stát vykonává: buď **přímo** – tedy prostřednictvím svých orgánů, nebo **nepřímo** – prostřednictvím jiných subjektů v rámci tzv. **přenesené působnosti**.

SOUVISLOSTI

Obecně prospěšná společnost versus ústav

Obecně prospěšná společnost je společně se spolky, ústavu, nadacemi a nadačními fondy a evidovanými právníckými osobami církví a náboženských společností jednou z právních forem **nestátních neziskových organizací**.

Nový **občanský zákoník** (tedy **zákon č. 89/2012 Sb.**) přinesl v oblasti těchto společností několik změn. Tou nejpodstatnější je, že **obecně prospěšné společnosti jako samostatná právní forma už nemohou od 1. ledna 2014 nově vznikat**.

Pro ty obecně prospěšné společnosti, které existují nebo byly založeny před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, platí, že mohou nadále zůstat v této formě, případně zvolit cestu transformace na jinou právní formu, tedy konkrétně na nadaci, nadační fond nebo na novou formu tzv. ústavu (tato forma je míněna jako nástupce původních obecně prospěšných společností).

Ústav je v souladu s novým občanským zákoníkem definován jako: „**právnícká osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených.**“

Veřejnoprávní a soukromoprávní korporace

SOUVISLOSTI

Korporace je sdružením fyzických a právníckých osob za účelem sledování a realizace společného cíle.

Korporace má právní subjektivitu a je možné rozlišit **korporace veřejnoprávní** a **soukromoprávní**.

Soukromoprávní korporace je na rozdíl od té veřejnoprávní zakládána na základě norem soukromého práva a za účelem sledování soukromých zájmů, zpravidla tedy podnikání. Soukromoprávní korporace nemají žádné mocenské oprávnění a jejich reprezentantem je například **akciová společnost**.

Občanský zákoník, paragrafové znění:

(sekce **Základní vyhledávání** a v poli **Číslo předpisu** zadejte řetězec znaků **89/2012**)

<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Role veřejnoprávní korporace ve veřejné správě

Veřejnoprávní korporace může být založena pouze zákonem (či jiným vrchnostenským aktem na základě zákona), a to za účelem plnění veřejných úkolů.

Tyto korporace mají mocenské oprávnění, mohou tedy činit vrchnostenské úkony, což jim ovšem nebrání v tom, aby používaly též prostředky soukromého práva a vstupovaly do soukromoprávních vztahů.

Veřejnoprávní korporace je v právním slova smyslu **člensky organizovaným subjektem veřejné správy**, jemuž byla svěřena moc k samostatnému plnění veřejných úkolů, a to nezávisle na státu, přičemž veřejná správa, kterou vykonává, má povahu **samosprávy**.

Veřejný ústav

Veřejný ústav je možno definovat jako **souhrn věcných a osobních prostředků, se kterými subjekt veřejné správy disponuje za účelem trvalé služby zvláštního veřejného účelu**.

Veřejný ústav nemusí mít nutně právní subjektivitu, může se jednat i o nesamostatnou organizační jednotku subjektu veřejné správy.

Zde je nutno rozlišovat samostatné a nesamostatné veřejné ústavy:

- **Samostatné veřejné ústavy** – jsou zřizovány zákonem či právním aktem, který je založen na základě zákona. Mají status právnické osoby.
- **Nesamostatné veřejné ústavy** – jsou zřizovány na vůli subjektu či přímo vykonavatele veřejné správy v rámci jeho vnitřního opatření.

Na rozdíl od veřejnoprávní korporace nedisponuje veřejný ústav se členy a lidskou složkou zde vytváří ti, kteří se podílejí na provozu ústavu a rovněž ti, kteří využívají jeho služeb.

Příkladem veřejného ústavu může být státní škola či krajská nemocnice. V českém právním řádu je možno nalézt také určitou kombinaci veřejného ústavu a veřejnoprávní korporace, přičemž reprezentantem jsou například veřejné vysoké školy.

Veřejný podnik

Veřejný podnik je subjektem, jehož činnost směřuje do oblasti veřejného zájmu. Rozdíl mezi veřejným ústavem a veřejným podnikem spočívá v tom, že podnik je provozován za účelem zisku.

Veřejný podnik jako takový je přitom možno vymezit ve trojím významu.

1. Jednat se může o **soukromý podnik**, který zajišťuje určitou část úkolů veřejné správy, zpravidla na základě koncese či veřejnoprávní smlouvy, která je uzavřena mezi soukromým subjektem a oprávněným zástupcem subjektu veřejné správy.
2. Může se však jednat též o **fyzickou či právnickou osobu soukromého práva**, která na základě zákona vykonává vrchnostenské oprávnění. Příkladem může být například vodní stráž.
3. A za třetí může být za veřejný podnik považována **každá zisková hospodářská činnost, která je realizována ze strany veřejnoprávních subjektů**. V typickém případě se může jednat například o svoz komunálních odpadů.

Státní fondy

Státní fondy jsou právnickými osobami sdružujícími majetek za určitým účelem.

Důležité je zde oddělení majetku pocházejícího z některých vázaných zdrojů, jako jsou například strukturální fondy Evropské unie, případně speciální poplatky či výnosy.

Příkladem státních fondů jsou Státní zemědělský a intervenční fond, Státní fond životního prostředí České republiky, Státní fond kinematografie či Státní fond dopravní infrastruktury atd.

SOUVISLOSTI

Druhy korporací

Rozlišit je možné tři druhy korporací, přičemž rozlišujícím znakem je aspekt **odvození členství**. Korporace tak máme **územní, osobní a reálné**.

- **Územní korporace** – u nich je členství odvozováno od místa bydliště či sídla právnické osoby. Jako příklad lze uvést **obce**.
- **Osobní korporace** – u nich je členství svázáno s určitými vlastnostmi osoby, kdy se zpravidla jedná o výkon určitého povolání. Jako typický příklad lze uvést **profesní komory** (např. lékařská, agrární, hospodářská, advokátní komora apod.)
- **Korporace reálné** (nebo také **věcné**) se vyznačují členstvím vyplývajícím z vlastnictví určité věci či obstarávání společných záležitostí. Příkladem mohou být **svazky obcí**.

SOUVISLOSTI

Státní fond životního prostředí ČR

Státní fond životního prostředí ČR je státní účelový fond České republiky, který od roku 1992 přispívá na projekty zlepšující životní prostředí v České republice. Fond byl zřízen a jeho činnost je legislativně upravena **zákonem č. 388/1991 Sb.** Příjmy fondu jsou tvořeny především z plateb za znečišťování nebo poškozování jednotlivých složek životního prostředí (např. poplatky za vypouštění odpadních vod či emisí do ovzduší) a s tím spojených splátek poskytnutých půjček a jejich úroků.

Státní fond kinematografie

Je institucí sloužící pro podporu české filmové tvorby, a to jak výrobu a distribuci filmů jako takových, tak i s filmem spjatých činností, jako je např. tvorba scénářů, technický rozvoj a modernizace kin apod. **Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie** byl zřízen na základě **zákona č. 241/1992 Sb.** Od 1. 1. 2013 vystupuje pod názvem **Státní fond kinematografie**; organizačně spadá pod Ministerstvo kultury.

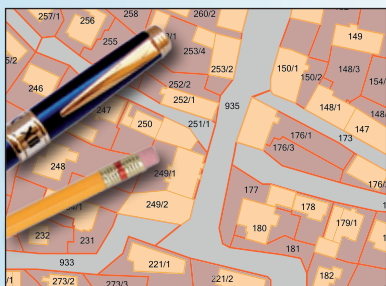
Státní fond životního prostředí:
Státní fond kinematografie:
Státní fond dopravní infrastruktury:
Státní zemědělský a intervenční fond:

<https://www.sfzp.cz/>
<http://www.fondkinematografie.cz/>
<http://www.sfdi.cz/>
<https://www.szif.cz/cs>

SOUVISLOSTI

Katastr nemovitostí

Katastr nemovitostí je souborem údajů o nemovitostech v České republice, který zahrnuje jejich soupis a popis a jejich geometrické a polohové určení. Jeho součástí je evidence vlastnických a jiných věcných práv k těmto nemovitostem. Katastr nemovitostí obsahuje řadu důležitých údajů o pozemcích a vybraných stavbách a o jejich vlastnicích. Je zdrojem informací, které slouží k ochraně práv k nemovitostem, pro daňové a poplatkové účely, k ochraně životního prostředí, zemědělského a lesního půdního fondu, nerostného bohatství a kulturních památek. Poskytuje a sdružuje data, která jsou využívána pro procesy rozvoje území, k oceňování nemovitostí, pro účely vědecké, hospodářské a statistické a také pro tvorbu dalších informačních systémů.

SOUVISLOSTI

Stát

Stát je možno považovat za instituci, která má moc vládnout, soudit a vytvářet zákony společnosti. Stát je vymezen **státní mocí** (kterou rozlišujeme na **zákonodárnou**, **výkonnou** a **soudní**), **stálým obyvatelstvem** a **územím**. Pokud o státu říkáme, že je tzv. **svrchovaný**, znamená to, že není podřízen žádné jiné moci (ani vnější, ani vnitřní). V rámci jiné poměrně zajímavé definice Maxe Webera je na stát nahlíženo jako na „...**lidské společenství, které si na určitém území nárokuje pro sebe monopol legitimního násilí. Není-li zajištěno určité násilí jako prostředek vymocování státního zájmu, tak by stát zanikl a místo něj by nastoupila anarchie.**“ (Káňa, 2014)

Vykonavatelé veřejné správy

Vymezení pojmu vykonavatel veřejné správy

Vazba vykonavatele veřejné správy na subjekt je velmi prostá, neboť vykonavatelé veřejné správy jsou instituce, které jménem subjektu veřejné správy jednají, což v praxi znamená faktický výkon veřejné správy.

Vykonavatelé veřejné správy nedisponují právní subjektivitou a jednotlivé úkony realizují jménem subjektu veřejné správy. Je-li například subjektem veřejné správy stát, jejím vykonavatelem může být v konkrétním případě např. příslušné ministerstvo, katastrální úřady nebo inspekce (např. Česká inspekce životního prostředí, Česká školní inspekce apod.).

Státní správa

Státní správu je možno definovat jako veřejnou správu, která je uskutečňována státem a je nezastupitelnou součástí veřejné správy jako takové, prakticky je jejím základem.

Svým charakterem odpovídá státní správa zvláštnímu druhu společenského řízení uskutečňovaného státem, nicméně je třeba státní správu vnímat též jako soustavu orgánů státní správy, které uskutečňují výkon správy.

Výkon státní správy je uskutečňován **ústředními orgány státní správy**, **regionálními** a **krajskými institucemi** a **místními institucemi**.

Členění státní správy v ČR

Jako takovou je možné státní správu v České republice členit na **územní státní správu** a **vnitřní státní správu**.

- **Územní státní správa** – je vykonávána centrálně, její působnost zahrnuje celé území republiky. Spravujícím subjektem je státní instituce, které podléhají instituce v regionech, krajích a obcích.
- Na úrovni územní státní správy je možno rozlišovat: **oblastní státní správu**, **státní regionální správu**, **krajskou státní správu**, **okresní státní správu** a **místní státní správu**.
- **Oblastní a regionální správa** – je vykonávána **státním úřadem** současně pro velké územní celky s působností na území více krajů. Příkladem je Česká oblastní inspekce životního prostředí.
- **Krajská státní správa** – vykonává svoji činnost na pověřeném území krajů, je prováděna krajskými institucemi, příkladem jsou krajské hygienické stanice.
- **Okresní správa** – jejím reprezentantem jsou například okresní soudy či okresní správy sociálního zabezpečení. Nenechte se zmást, i přesto, že okresní úřady od 1. ledna 2003 již neexistují, okresy jako správní celky v podstatě nezaknily a řada institucí i nadále disponuje okresní působností.
- **Místní správa** – je vykonávána na území části obce, obvodu obce, území obce, případně i na území několika obcí současně. Vykonávána je podle místních podmínek, velikosti území, počtu obyvatel a rozsahu činností. Příkladem mohou být úřady práce či Policie ČR.

Nomenklatura územních statistických jednotek

SOUVISLOSTI

Pro dosažení srovnatelnosti statistických dat v rámci Evropské unie byl vytvořen jednotný systém klasifikování územních statistických jednotek **NUTS – Nomenclature of Units for Territorial Statistics – Nomenklatura územních statistických jednotek**.

Klasifikace NUTS je určena především pro shromažďování, zpracování a harmonizaci regionálních statistik EU, sociálně-ekonomické analýzy regionů a vymezení regionální politiky EU. Předmětem **klasifikace CZ-NUTS** je klasifikování územních jednotek v ČR podle principů vytvořených v rámci EU. Samotná klasifikace má celkem šest úrovní, a to: **NUTS 0** – tedy stát (Česká republika), **NUTS I** – tedy území (Česká republika), **NUTS II** – tedy oblast (sdružené kraje/regiony soudržnosti), **NUTS III** – tedy kraje (vyšší územní samosprávné celky), **LAU I** – tedy okresy a **LAU II** – tedy obce.

Kraje v České republice

SOUVISLOSTI

Česká republika má celkem **14 krajů**, a to:

Hlavní město Prahu (které má velmi specifické postavení), **Středočeský kraj** (krajské město je Praha), **Jihočeský kraj**, který se do data 30. 5. 2001 označoval jako Budějovický kraj (krajské město České Budějovice), **Plzeňský kraj** (Plzeň), **Karlovarský kraj** (Karlovy Vary), **Ústecký kraj** (Ústí nad Labem), **Liberecký kraj** (Liberec), **Královéhradecký kraj** (Hradec Králové), **Pardubický kraj** (Pardubice), **Kraj Vysočina**, který se do 30. 5. 2001 označoval jako Jihlavský kraj (Jihlava), **Jihomoravský kraj**, dřívější Brněnský kraj (Brno), **Olomoucký kraj** (Olomouc), **Moravskoslezský kraj**, dřívější Ostravský kraj (Ostrava) a **Zlínský kraj** (Zlín).

Nejvíce obyvatel žije ve Středočeském kraji (konkrétně 1 388 185 obyvatel), nejméně jich má Karlovarský kraj (294 331 obyvatel). Nejvyšší hustotu obyvatel na km² má Hlavní město Praha (2 581 obyvatel na km²), nejnižší Jihočeský kraj (64 obyvatel na km²).

Nejrozsáhlejším krajem je Středočeský kraj (11 014,97 km²), nejméně rozlehlym je pochopitelně Hlavní město Praha (496,10 km²).

Na obrázku vpravo vidíte mapku ČR s vyobrazením jednotlivých krajů a jejich znaků a sídelního krajského města.

Více ke krajům ČR viz str. 32.

Legenda:

1. Hlavní město Praha	6. Ústecký kraj	11. Jihomoravský kraj
2. Středočeský kraj	7. Liberecký kraj	12. Olomoucký kraj
3. Jihočeský kraj	8. Královéhradecký kraj	13. Zlínský kraj
4. Plzeňský kraj	9. Pardubický kraj	14. Moravskoslezský kraj
5. Karlovarský kraj	10. Kraj Vysočina	

Orgány státní správy

V rámci státní správy je možno nalézt jak orgán se všeobecnou působností, což je **ústřední vláda**, tak orgány se specializovanou působností, kterými jsou **ministerstva** a ostatní **ústřední správní orgány**.

V České republice je možné mezi instituce na státní úrovni zahrnout **parlament**, **prezidenta** a **vládu**.

- **Parlament ČR** – je dvoukomorový a sestává z Poslanecké sněmovny a Senátu. Poslaneckou sněmovnu tvoří plénium řízené předsedou, dále pak místopředsedové a ostatní orgány a samozřejmě jednotliví poslanci. Významné postavení mají např. politické kluby a politické grémium. Parlament je ústavodárným orgánem, neboť navrhuje a přijímá zákony, může navrhnout změny v ústavě, schvaluje mezinárodní smlouvy, ustavuje některé státní orgány a kontroluje jejich činnost.
- **Prezident republiky** – má např. právo vyhlášovat volby do parlamentu a volných orgánů územní samosprávy, má právo vetovat (zamítat) přijaté zákony, jmenovat a odvolávat členy vlády, jmenovat soudce Ústavního soudu či guvernéra České národní banky, přijímat demise či udělovat milosti.
- **Vláda** – je vrcholným orgánem moci výkonné a politické, je přímým vykonavatelem rozhodnutí parlamentu. Řídí, kontroluje, koordinuje a harmonizuje činnost ostatních subjektů veřejné správy (tedy ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy) a má právo vydávat nařízení vlády. Má také právo zákonodárné iniciativy, což znamená, že je oprávněna podávat návrhy zákonů do Parlamentu ČR.

Grémium

SOUVISLOSTI

Slovo **grémium** pochází z latiny. Dříve se užívalo pro označení jednak správních sborů některých institucí, jednak stavovských sdružení.

V současnosti se pojmu grémium používá jako označení skupiny osob, která je určena k řešení nějakého specifického úkolu, případně jako označení pro vedoucí skupiny v rámci nějakého orgánu či instituce.

Odhlédneme-li od čistě politické scény, pak v České republice působí například **Grémium majitelů lékáren**, jehož hlavním cílem je hájit profesní a ekonomické zájmy majitelů lékáren, nebo **Grémium pro regulační reformu a efektivní veřejnou správu**, které je mezíresortním koordinačním orgánem pro oblast zefektivňování veřejné správy a zkvalitňování regulace.

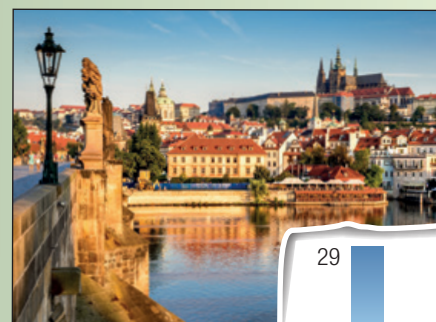

JAK JE TOMU VE SVĚTĚ?

Nejbohatší regiony Evropské unie

Věděli jste, že Praha je považována za sedmý nejbohatší region v EU? Na každého obyvatele tady připadá 187 % unijního průměru HDP. Vyplývá to z údajů statistického úřadu **Eurostat**, který srovnává evropské regiony podle hrubého domácího produktu na osobu vůči průměru celé EU. Výrazně nejlépe je na tom dlouhodobě Londýn, jehož HDP představoval předloni 626 % průměru EU. Mezi nejhudšími oblastmi figurují především bulharské regiony. Na každého obyvatele českého hlavního města připadá v porovnání s unijním průměrem 187 % HDP. Před Prahou se kromě britského hlavního města umístil ještě Lucemburk s 253 %, jižní region Irska (220), Hamburk (202), Brusel (196) a východní Irsko se 189 %. České regiony si ale zas tak dobře nesořejí, za evropským průměrem zaostávají. Nejlépe mezi nimi dopadla oblast středních Čech představovaná Středočeským krajem (84 %), následovaná regionem Jihovýchod (81 %), jež společně tvoří Jihomoravský kraj a Vysočina.

Ilustrační obrázek – Praha, Karlův most a Hradčany. ▼

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vysvětlit, proč je české správní právo vymezeno principem zákonnosti a zásadou legitimacy
- pojednat o kontrolních mechanismech v oblasti veřejné správy
- popsat mechanismus zrušení, změny a pozastavení platnosti správního rozhodnutí
- vysvětlit problematiku porušování právní povinnosti a nečinnosti veřejné správy
- pojednat o problematice práva přístupu k informacím a práva uplatňování petice a stížnosti

SOUVISLOSTI

Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod

tedy **zákon č. 2/1993 Sb.**, je součástí ústavního pořádku České republiky. Listina obsahuje základní práva a svobody vyjadřující vztah mezi státem a občanem. Pouze některá práva v Listině obsažená jsou vázána na státní občanství, většina práv se může domoci každý. Obsahově vychází Listina z principů právního státu, tedy ze svrchovanosti práva a zásady možnosti zásahů státní moci do jednotlivcových svobod pouze na základě a v mezích zákona. **Základní lidská práva a svobody jsou nezadatelná, nezcižitelná, neproměnitelná, nezrušitelná a požívají ochrany ze strany soudní moci.**

Listina je rozdělena do 44 článků a 6 hlav: **Hlava 1** – obecná ustanovení, **Hlava 2** – základní lidská práva a svobody, politická práva, **Hlava 3** – práva národnostních a etnických menšin, **Hlava 4** – hospodářská, sociální a kulturní práva, **Hlava 5** – právo na soudní a jinou právní ochranu, **Hlava 6** – ustanovení společná.

Záruky zákonnosti ve veřejné správě

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- důvody, proč musí veřejná správa zajišťovat svoji činnost v mezích zákonnosti
- odlišnosti principu zákonnosti (legality) a zásady legitimacy
- potřebu kontroly, kontrolní mechanismy, význam a vybrané představitele kontrolních orgánů dozorujících oblasti veřejné správy
- problematiku zrušení, změny a sistace vadných správních aktů
- problematiku svobodného přístupu k informacím
- odpovědnost za porušování právní povinnosti, nástroje donucení k plnění právních povinností
- problematiku tzv. nečinnosti ve veřejné správě
- podstatu a možnosti uplatnění petice a stížnosti

Zákonnost ve veřejné správě

Právní záruky zákonnosti jsou právní prostředky směřující k zabezpečení, dodržování a zákonné realizaci práva státními orgány, směřující bezprostředně proti porušování práva. Konkrétně se jedná o zrušení či změnu nezákonných veřejnoprávních aktů a neplatnost nezákonných soukromoprávních úkonů, kontrolu, dozor a dohled, rozhodování sporů a donucení. Právní záruky ve veřejné správě jsou z hlediska svého významu a funkce právními zárukami zákonnosti.

Princip zákonnosti a zásada legitimacy

Princip zákonnosti (legality) je jedním z nejvýznamnějších principů uplatňovaných v rámci výkonu veřejné správy vycházejícím z **Ústavy ČR** a **Listiny základních práv a svobod**. V těchto základních právních dokumentech je zakotveno následující:

- **Článek 2 odst. 3 Ústavy ČR:** Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.
- **Článek 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod:** Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

Obecně platí, že české správní právo je v návaznosti na princip ústavnosti a jím stanovené zásady důsledně ovládáno principem zákonnosti (legality) a zásadou legitimacy. Pojem legitimita je často zaměňován či dáván na roveň pojmu legalita, je mezi nimi ovšem významový rozdíl:

- **legalita** – znamená zákonnost,
- **legitimita** – znamená oprávněnost.

Jednoduše řečeno, princip zákonnosti je vyjádřením vázanosti veřejné správy zákony a pochopitelně též obecně závaznými právními předpisy, které jsou vydávány na základě zákona a slouží k jeho provedení. Je možné tak konstatovat, že zákon je v českém právním řádu vždy základem veškeré činnosti veřejné správy s výjimkou těch, kde postačuje ústavní základ.

Legitimita z historického pohledu

Legitimita jako taková vyjadřuje **ospravedlnění právního řádu**. Její pojetí je v moderní společnosti spjato s právním státem a demokraticky vytvářeným právním řádem. Často se pojem legitimacy objevoval v rodinném a dědickém právu. Možná tak znáte pojem **legitimní potomek**, což bylo manželské dítě, zatímco nemanželské dítě bylo až do roku 1918 považováno za **nelegitimní** (tedy tzv. **levobočka**). Toto se pochopitelně promítalo do otázek dědictví, neboť to náleželo pouze pokrevním dětem, nelegitimní potomci mohli dědit pouze na základě závěti. Toto je dnes již přežitá a původ v manželském svazku není pro dědění nezbytnou podmínkou. Odhlédneme-li od českého prostředí, jistě si všichni vybavíte postavu anglické historie **Jindřicha VIII.** Ano, je to „ten se šesti ženami“. V roce 1536 byl vydán **zákon o nástupnictví**. Ten deklaroval jako jeho následovníky jeho potomky s Jane Seymourovou (dětí Anny Boleynové a Kateřiny Aragonské označil za nelegitimní a vyloučil je z možnosti nástupu na anglický trůn). V roce 1537 se Janě Seymourové narodil sin Eduard, pozdější král **Eduard VI.** (na obrázku), jediný legitimní mužský potomek Jindřicha VIII. ►

Z DĚJIN

Eduard VI.

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- popsat organizaci a vyjmenovat hlavní orgány na úseku správy zaměstnanosti
- pojednat, kterými hlavními právními normami se oblast správy zaměstnanosti řídí
- pojednat o příčinách, vlivech a typech nezaměstnanosti
- zmínit opatření a programy, pomocí kterých se stát snaží mírnit dopady nezaměstnanosti

SOUVISLOSTI

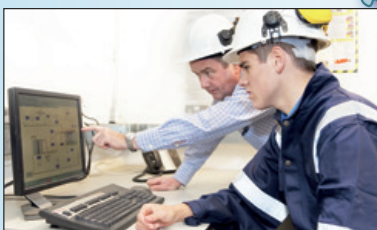

Státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti v ČR zahrnuje zejména zabezpečování práva na zaměstnání, sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, zpracovávání prognóz a koncepcí zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, programů a projektů pro pracovní uplatnění fyzických osob, koordinaci opatření v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce v souladu s evropskou strategií zaměstnanosti a podmínkami pro čerpání pomoci z **Evropského sociálního fondu**, tvorbu a koordinaci jednotlivých programů a opatření k zajištění priorit v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti, tvorbu a zapojení do mezinárodních programů souvisejících s rozvojem zaměstnanosti a lidských zdrojů na úseku trhu práce, hospodaření s prostředky na politiku zaměstnanosti aj.

SOUVISLOSTI

Státní úřad inspekce práce

Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a osm oblastních inspektorátů práce jsou orgány státní správy, jejichž hlavním úkolem je kontrola dodržování povinností plynoucích z pracovněprávních předpisů včetně předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. SÚIP řídí oblastní inspektoráty práce, realizuje poradenskou a konzultač-

Správa zaměstnanosti

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- organizaci správy zaměstnanosti v ČR, hlavní orgány a právní předpisy, které vymezují a zajišťují její činnost
- podstatu problematiky, která se váže ke zprostředkování zaměstnání
- okolnosti a hlavní příčiny nezaměstnanosti, její druhy, dopady, posuzování a podpůrná opatření a programy státní politiky zaměstnanosti, které jsou ze strany orgánů správy poskytovány
- povinnosti a kontroly zaměstnavatelů v oblasti zaměstnanosti

Organizace správy zaměstnanosti

Právní úpravy vymezující oblast správy zaměstnanosti

Právní úprava správy zaměstnanosti je charakteristická nejen svými zákonnými, ale rovněž řadou podzákonných právních předpisů, a to zejména v podobě nařízení vlády a vyhlášek Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Obecně je právní úprava na úseku zaměstnanosti obsažena především v těchto právních normách:

- *Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR* (konkrétně čl. 26, odst. 3 *Listiny základních práv a svobod*),
- *zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*,
- *zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky*,
- *zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce*,
- *zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce*,
- *zákon č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele*.

Správní orgány působící v oblasti správy zaměstnanosti

Orgány a další subjekty působící v oblasti správy zaměstnanosti

Orgány státní správy, které zabezpečují státní politiku zaměstnanosti v České republice, jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Vláda ČR, Státní úřad inspekce práce a Úřady práce.

Dalšími subjekty na poli správy zaměstnanosti jsou **zaměstnavatelé** (tedy české i zahraniční právnické a fyzické osoby, které mají oprávnění podnikat na území České republiky), dále **zaměstnanci** a **nezaměstnaní** (tedy občané České republiky i cizinci), **zprostředkovatelé zaměstnání** (fyzické i právnické osoby, které se označují jako **agentury práce**), **odborové organizace** a **Státní úřad inspekce práce**.

Vedle toho objektem správy zaměstnanosti je **uchazeč o zaměstnání**, který je evidovaný Úřadem práce, **zájemce o zaměstnání**, **nezaměstnaný** a rovněž **cizinci** (občané z třetích zemí mimo státy EU).

ní činnost, provádí inspekci dodržování povinností v pracovně-právních předpisech a též v předpisech bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. V odůvodněných případech mohou orgány inspekce práce ukládat pokuty za spáchání přestupku nebo správního deliktu. **Hlavním cílem práce Úřadu a inspektorátů ovšem není represe, ale prevence, v rámci které usilují o předcházení negativním jevům** – pracovním úrazům, nemocem z povolání a haváriím technických zařízení, přičemž usilují o co nejlepší přípravu na zdolávání následků takových dějů, pokud k nim dojde.

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- stručně pojednat o vývoji sociálního zabezpečení ve světě i u nás
- vymezit základní právní předpisy, kterými se správa sociálního zabezpečení řídí
- popsat pozici sociálního zabezpečení v sociálním systému státu
- pojednat o pilířích sociálního zabezpečení v ČR

OSOBNOST

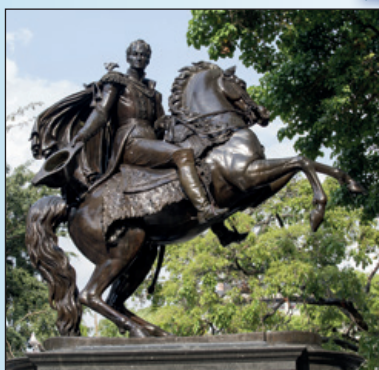

S. J. A. Bolívar Ponte

S. J. A. Bolívar Ponte (1783 – 1830), také někdy zkráceně **Simón Bolívar**, se celým jménem jmenoval **Simón José Antonio de la Santísima Trinidad Bolívar y Palacios Ponte Blanco** byl venezuelský generál a politik, který byl znám jako jeden z hlavních představitelů jihoamerického boje za nezávislost na Španělsku. Mládí strávil v Evropě, kde byl ovlivněn myšlenkami humanistů, jejichž díla ho dovedla i k životnímu cíli – osvobodit Jižní Ameriku od španělské nadvlády.

SOUVISLOSTI

Bolívarův boj a zásluhy

V postavení generála se **S. J. A. Bolívar Ponte** podařilo cíle osvobození od španělské nadvlády dostat, avšak jeho sen o státě Velká Kolumbie, jenž by sjednocoval několik zemí (Venezuela, Kolumbie, Panamu, Ekvádor), nevyšel. Poté, co v Cartageně zorganizoval ozbrojené síly, které se následně v roce 1813 zmocnily Caracasu, mu byl přiřknut ze strany

Správa sociálního zabezpečení

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- vznik a vývoj oblasti sociálního zabezpečení z historického pohledu, její vývoj na území našeho státu
- právní předpisy a orgány vymezující činnost správy sociálního zabezpečení
- pozici sociálního zabezpečení v sociálním systému společnosti
- hlavní pilíře sociálního zabezpečení v České republice, kterými jsou sociální pojištění, sociální podpora a sociální pomoc

Sociální zabezpečení z historického pohledu

Prvky sociálního zabezpečení je možné nalézt již v různých podobách vrchnostenské, církevní či obecní chudinské péče. Právě pojmy **chudinská péče** (soubor opatření na pomoc chudým), posléze pak **sociální péče** (péče státu o sociálně slabší občany) a **chudinská správa** (soustava veřejnosprávní administrativy organizující a poskytující chudinskou pomoc) pojmu **sociální zabezpečení** předcházely. Vznik těchto pojmů se datuje od 16. století do období první světové války, přičemž samotný pojem **sociální zabezpečení** byl zaveden generálem **S. J. A. Bolívar Ponte** při sociálních reformách v Mexiku ve 20. století.

Původně církve poskytovaly potřebným almužnu a přístřeší. Myšlenky sociální solidarity je možno nalézt ve stanovách středověkých řemeslnických cechů a vzájemnostních spolků. Co se feudálních vládců týče, ti se zaměřovali pouze na výjimečné lokality, kde byla soustředěna chudina, a to s cílem předcházet sociálnímu neklidu a bouřím.

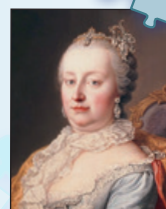
Až průmyslová revoluce na konci 18. století přinesla výraznější zabezpečení obyvatelstva v nemoci, invaliditě, stáří či při ztrátě možnosti výdělků. V této době došlo k uzákonění penzijního zaopatření státních (a později také jiných veřejných) zaměstnanců. Z hlediska historických předpisů jsou zajímavé ty z let 1771 a 1781, kdy vydala rakouská monarchie tzv. **penzijní normály**, které uzákonily penze pro vdovy a sirotky po zaměstnancích, kteří „věrně sloužili“ a též pro pracující, kteří se po nejméně desetileté službě stali práce neschopnými.

V roce 1889 přinesl úpravu zabezpečení v nemoci **zákon o nemocenském pojištění**, kdy se tehdejší vláda **hraběte Taafeho** inspirovala sociální reformou německého kancléře. Zákon například říkal, že: „*Trvá-li nemoc déle než tři dny a je-li nemocný výdělků neschopen, náleží ode dne onemocnění za každý den příspěvek nemocenský ve výši 60 % v příslušném okrese obvyklé denní mzdy obyčejných, povinnosti pojistné podléhajících dělníků. Podpora má se poskytovat tak dlouho, dokud nemoc trvá.*“

Penzijní normály

Společně s rozsáhlou reformou státního aparátu představila **Marie Terezie** i takzvané **penzijní normály**. Ty státním úředníkům zajišťovaly právo na penzi. Dále jejich vdovám a dětem zajišťovaly nárok na státní podporu. Umíte si tak představit, že místo státního zaměstnance se stalo velmi žádaným, neboť představovalo jistotu zabezpečení na stáří, což tou dobou byla věc poměrně nebývalá. Státní úředník se tak stal i velmi atraktivní životní partií. Často se rodiče mladé slečny vptávali na jejího nápadníka: „*A zдалipak je pod penzi?*“

SOUVISLOSTI

Caracaské rady v říjnu téhož roku titul **Osvoboditel (El Libertador)**. Roku 1825 bylo Horní Peru na jeho počest nazváno Bolívií. V desítkách bitev od Venezuely po Peru, v nichž vyhrával i prohrával, se zrodila legenda. Bolívar zemřel v chudobě a zavržení v roce 1830, pro své činy se však stal doslova legendou a Jihoameričany zbožňovanou ikonou osvoboditele šesti národů. Dodnes se Bolívar v Jižní Americe těší značné úctě, o čemž svědčí například skutečnost, že jeho rodná země, Venezuela, nese oficiální název **República Bolivariana de Venezuela** (Bolívarovská venezuelská republika). Jsou podle něj dokonce pojmenovány dvě měny – bolivijský bolíviano a venezuelský bolívar. Z hlediska sociálního zabezpečení je pro nás zajímavý tím, že chtěl zavést státní sociální péči pro všechny občany.

V mnoha městech světa stojí sochy Simona Bolívara, ta z obrázku je k vidění v Caracasu, hlavním městě Venezuely.

Prvorepublikové Československo pak nemocenské pojištění rozšířilo na všechny skupiny zaměstnanců pracujících za mzdu. Nový zákon zaměřující se na úpravu oblasti sociálního pojištění byl navržen poslancem **Václavem Johanisem** v říjnu roku 1920, přičemž **zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (č. 221/1924 Sb.)** byl vyhlášen v roce 1924. Pojištění se netýkalo nepravidelných prací. Vznikem **Ústřední sociální pojišťovny** došlo poprvé ke sjednocení sociálního pojištění také po organizační stránce.

Tricátá léta 20. století znamenala pro nemocenské pojišťovny tíživou hospodářskou situaci (vrcholící světová hospodářská krize), tudíž byl zákon novelizován a rovněž v následujících obdobích docházelo k četným úpravám dávek. Dočasně byla požitavatelům invalidního důchodu zakázána i výdělečná činnost (od roku 1934 do roku 1941).

Pochopitelně významné změny v oblasti sociálního zabezpečení si vyžádala změna společenské a ekonomické situace po listopadu 1989, kdy došlo k řadě dílčích změn v rámci reformního procesu. Jedním z prvních jeho kroků bylo organizační **sjednocení důchodového a nemocenského pojištění**.

Právní úpravy vymezující oblast správy sociálního zabezpečení

Za prameny práva sociálního zabezpečení je možné považovat **právní předpisy a normativní právní smlouvy**, přičemž specifickou funkci v tomto směru mají **rozhodnutí Ústavního soudu**.

Na poli zdravotního pojištění představují základní zákonný rámec zejména:

- **zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění,**
- **zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění,**
- **zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně.**

Pro oblast nemocenského pojištění jsou podstatné tyto závazné právní normy:

- **zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění,**
- **zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.**

V rámci správy sociálního zabezpečení mají významné postavení také:

- **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění,**
- **zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře,**
- **zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu,**
- **zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.**

Mezi významné mezinárodní smlouvy, které se mimo jiného dotýkají též oblasti sociálního zabezpečení, je možno zařadit:

- **Všeobecnou deklaraci lidských práv,**
- **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech,**
- **Chartu základních práv EU,**
- **Evropskou sociální chartu.**

Evropská sociální charta

SOUVISLOSTI

Evropskou sociální chartu ratifikovaly členské státy Rady Evropy v roce 1961 v Turíně. Jako taková obsahuje 19 základních práv a principů, především právo na práci, právo na spravedlivou odměnu za práci, právo se organizovat či právo na ochranu zdraví. V roce 1988 došlo ve Štrasburku k přijetí Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě. Ten obsahuje dalších 12 práv, např. právo na stejné příležitosti a na rovné zacházení, právo na důstojnost v práci, právo na ochranu před chudobou a sociálním vyloučením či právo na bydlení. Všechna tato práva mají celoevropský charakter a jsou uznávána všemi členskými státy, které Chartu podepsaly. Zároveň Evropská sociální charta uvádí způsob naplnění daných práv, přičemž konkrétní opatření zůstávají v kompetencích jednotlivých členských států. V roce 1991 došlo v Turíně k podpisu Protokolu pozměňujícího Evropskou sociální chartu. Ten zlepšil účinnosti Charty a zvláště fungování jejího kontrolního mechanismu.

Důchod v roce 1924

Jak již bylo v nosném textu naznačeno, **zákon č. 221/1924 Sb.** přinesl řadu změn na poli sociálního pojištění.

Zajímá vás například, jaké byly tehdy, tedy v roce 1924, důchody?

- Nárok na starobní důchod tehdy vznikal v 65 letech jednotně jak pro muže, tak pro ženy.
- Minimální dělnický důchod tehdy činil 95 korun měsíčně, nejvyšší invalidní a starobní důchod pak činil 450 korun měsíčně. Toho mohl dosáhnout dělník po 50 letech nepřetržitého pojištění v nejvyšší mzdové třídě.

SOUVISLOSTI

Strojová kartotéka

Od r. 1936 soustřeďoval evidenci poplatníků sociálního pojištění **strojový archiv** v budově V Křížové ulici na pražském Smíchově.

Archivační funkci plní tato evidence i dnes (jakožto technické zázemí instituce **Česká správa sociálního zabezpečení**), byť již jen jako podpůrný zdroj. Pokud by vás zajímaly technické parametry, tak osm metrů vysoká, sedm metrů široká a padesát dva metrů dlouhá stěna obsahuje na devět tisíc třímetrových kovových zásuvek, což dohromady čítá 27 kilometrů archivační plochy pro formát A5.

Po roce 2000 došlo k převedení celé kartotéky do digitální podoby, přičemž digitalizováno bylo celkem na 65 milionů nárokových podkladů důchodového pojištění.

Od roku 2004 je budova kartotéky zapsána do registru nemovitých kulturních památek **Národního památkového ústavu**.

Na historickém obrázku vidíte popisované technické zařízení a pracovníky strojího archivu.

Zdroj foto: ČSSZ

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

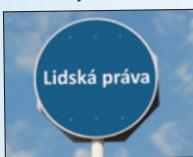
- vymezit základní právní předpisy oblasti správy zdravotnictví
- popsat organizaci a orgány, které v ČR zajišťují výkon správy ve zdravotnictví
- pojednat o zdravotní péči a opatřeních, která zajišťují ochranu veřejného zdraví v ČR
- vymezit pozici zdravotnického pracovníka v systému péče o zdraví
- stručně popsat systém zdravotního pojištění v ČR a hlavní úkoly zdravotních pojišťoven

SOUVISLOSTI

Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod zaručuje člověku právo na ochranu života, které je považováno za jedno z nejzákladnějších lidských práv, neboť každý člověk má právo na život, který je hoden ochrany již před narozením. Nikdo nesmí být života zbaven, přičemž jedinou výjimkou (dle ustanovení odst. 4 čl. 6) je ustanovení stanovující, že porušením tohoto práva není situace, kdy byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. Každý má dále právo na ochranu zdraví, přičemž na základě veřejného pojištění mají občané právo na bezplatnou zdravotní péči a zdravotní pomůcky (za podmínek stanovených zákonem).

SOUVISLOSTI

Rezortní, oborová a podniková pojišťovna

Pojem **rezort** představuje obor působnosti nebo též úřad, ministerstvo či odbor.

Rezortní pojišťovna tak v kontextu tohoto významu představuje pojišťovnu provádějící všeobecné pojištění zejména pro zaměstnance organizací zřízených jedním ministerstvem. V tom se liší od **oborové pojišťovny**, která provádí všeobecné zdravotní pojištění zejména pro zaměstnance jednoho oboru. **Podniková pojišťovna** provádí všeobecné zdravotní pojištění zejména pro zaměstnance jednoho či více podniků. Další zaměstnaneckou pojišťovnou je pojišťovna s mezirezortní a mezioborovou působností.

Správa zdravotnictví

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- právní předpisy a orgány vymezující činnost správy zdravotnictví
- organizaci a orgány vymezující činnost správy zdravotnictví
- podstatu a oblasti zdravotní péče zajišťované v České republice
- nejdůležitější články soustavy zdravotnických zařízení a jejich hlavní činnosti
- osobu zdravotnického pracovníka, její poslání a úlohu, kterou sehraje v systému zdravotnické péče
- souhrn činností a opatření, které směřují k ochraně veřejného zdraví
- podstatu zdravotního pojištění v ČR

Právní prameny upravující oblast správy zdravotnictví

Zdravotnictví se řídí především ústavními zákony a obecně zákony níže jmenovanými. Tyto základní právní normy zaručují především všeobecnou povinnost poskytnout a zprostředkovat nezbytnou pomoc osobě, které hrozí smrt či jeví znaky poruchy zdraví.

➤ **Ústava ČR** a **Listina základních práv a svobod** a **zákony upravující oblast zdravotnictví** zaručují člověku například právo na ochranu svého zdraví, právo uplatnit možnost výběru lékaře a zdravotního zařízení či právo na bezplatnou zdravotní péči a zdravotní pomůcky za podmínek stanovených zákonem.

Oblast zdravotnictví se řídí zejména těmito právními předpisy:

- Ústava ČR**,
- Listina základních práv a svobod**,
- zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví**,
- zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění**,
- zákon č. 551/1991 Sb., o všeobecné zdravotní pojišťovně**,
- zákon č. 280/1992 Sb., o rezortních, oborových, podnikových a dalších pojišťovnách**,
- zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění**,
- zákon č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře, České lékárnické komoře**.

Organizace správy zdravotnictví

Správu zdravotnictví je možno členit na **veřejnou správu zdravotnictví**, **státní správu ochrany veřejného zdraví** a **státní správu léčiv**.

Výčet nejvýznamnějších státních orgánů v oblasti zdravotnictví

Hlavními institucemi na úseku státní správy působícími v oblasti zdravotnictví jsou **Ministerstvo zdravotnictví**, **orgány kraje a obcí s rozšířenou působností** a **krajské hygienické stanice**.

Význam a působnost Ministerstva zdravotnictví

Ministerstvo zdravotnictví je ústředním orgánem státní správy pro zdravotní služby, ochranu veřejného zdraví, zdravotnickou vědeckovýzkumnou činnost, poskytovatele zdravotních služeb v přímé řídicí působnosti, zacházení s návykovými látkami, přípravky, prekursory a pomocnými látkami, vyhledávání, ochranu a využívání přírodních léčivých zdrojů, přírodních léčebných lázní a zdrojů přírodních minerálních vod, léčiva a prostředky zdravotnické techniky pro prevenci, diagnostiku a léčení lidí, zdravotní pojištění a zdravotnický informační sys-

Listina základních práv a svobod:

(sekce **Základní vyhledávání** a v poli **Číslo předpisu** zadejte řetězec znaků **2/1993**).

<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Ministerstvo zdravotnictví ČR:

www.mzcr.cz/

tém, pro používání biocidních přípravků a uvádění biocidních přípravků a účinných látek na trh. Součástí Ministerstva zdravotnictví je **Český inspektorát lázní a zřídel**. Organizační součástí Ministerstva zdravotnictví je **Inspektorát omamných a psychotropních látek**.

V čele ministerstva stojí **ministr zdravotnictví**.

Ministerstvo zdravotnictví je ústředním orgánem státní správy pro:

- zdravotní služby,
- ochranu veřejného zdraví,
- zdravotnickou vědeckovýzkumnou činnost,
- poskytovatele zdravotních služeb v přímé řídicí působnosti,
- zacházení s návykovými látkami, přípravky, prekursory a pomocnými látkami,
- vyhledávání, ochranu a využívání přírodních léčivých zdrojů, přírodních léčebných lázní a zdrojů přírodních minerálních vod, ... a další.

Orgány krajů a obcí s rozšířenou působností působící v oblasti zdravotnictví

Některé z úkolů v oblasti státní správy zdravotnictví vykonávají také orgány kraje a obcí s rozšířenou působností.

Krajské hygienické stanice

Krajské hygienické stanice vykonávají činnost státního zdravotního dozoru, nařizují, organizují, řídí i provádějí opatření k předcházení vzniku a zamezení šíření infekčních onemocnění, nařizují mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku, výskytu zdravotně závadných výrobků a při mimořádných událostech, dále vykonávají státní kontroly nad plněním povinností zaměstnavatele zajistit závodní preventivní péči nebo kontrolují a řídí místní programy ochrany a podpory veřejného zdraví.

Hlavní instituce na úseku samosprávy ve zdravotnictví

Hlavními institucemi na úseku samosprávy působícími v oblasti zdravotnictví jsou **obce, kraje a komory** (Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora, Česká lékárnická komora).

Zdravotní péče

Zdravotní péče zahrnuje zejména zdravotní výchovu obyvatelstva, činnost na úseku hygieny a boje proti přenosným nemocem, léčebně preventivní péči, záchrannou službu, lázeňskou péči, lékárenskou péči a posudkovou činnost.

Hlavní oblasti zdravotní péče

- **Zdravotní výchova obyvatelstva** – cílem zdravotní výchovy je pozitivně ovlivňovat chování lidí ve smyslu udržení a osvojení správných zdravotních návyků, zdravého způsobu života. Zdravotní výchova obyvatelstva zahrnuje činnosti, jejichž cílem je uvědomění obyvatel, rozšíření znalosti o faktorech, které mají vliv na zdravotní stav, motivace lidí žít zdravějším životním stylem, pečovat o své zdraví a být za své zdraví zodpovědní.

Sociální marketing jako metoda výchovy ke zdraví

Sociální marketing je považován za jednu z účinných metod výchovy ke zdraví. Obsahuje soubor metod a prostředků umožňujících cíleně působit na vybrané skupiny obyvatel, a to s cílem propagovat, ovlivňovat a měnit postoje občanů k sociálním hodnotám, zejména tedy ke správnému chování k vlastnímu zdraví. Sociální marketing tak umožňuje účinně prosazovat sociální a zdravotní záměry. Jednou z možností marketingu jsou i tzv. **peer programy** v rámci **peer výchovy**. **Peer výchova** představuje aktivní zapojení předem připravených vrstevníků, přičemž pod pojmem **peer** se rozumí nikoli pouze vrstevník věkový, ale obecně člověk ze stejné sociální nebo profesní skupiny. Nutno podotknout, že stejný věk, profese či sociální skupina hrají velmi významnou roli při cíleném působení sociálního marketingu.

SOUVISLOSTI

POJEM

► MARKETING

Pojmem **marketing** se označuje **nauka o trhu** ale také **podnikatelská koncepce**. Definicí marketingu je více. **Marketing** je **proces plánování a realizace koncepcí, tvorby cen, propagace a distribuce myšlenek, výrobků a služeb s cílem dosáhnout takové směny, která uspokojí požadavky jednotlivců a organizací** (Americká marketingová asociace, 1988).

SOUVISLOSTI

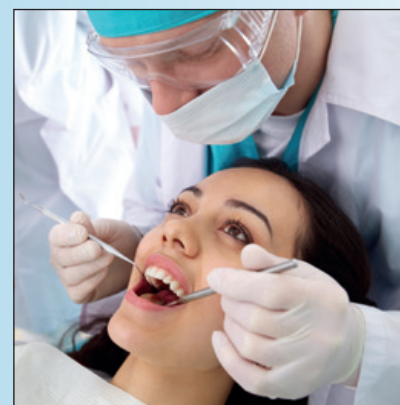
Profesní komory v oblasti zdravotnictví

Česká lékařská komora je samosprávná profesní organizace lékařů. Každý lékař, který vykonává na území České republiky lékařské povolání v léčebné a preventivní péči, musí být členem této komory. Komora zaručuje odbornost svých členů a potvrzuje splnění podmínek k výkonu lékařského povolání podle zvláštních předpisů a dále posuzuje a hájí práva a profesní zájmy svých členů a chrání jejich profesní čest.

V roce 1990 vznikla původní Lékařská komora stomatologů jako společenská organizace s dobrovolným členstvím. Po několika měsících se k ní přihlásila většina zubních lékařů. Dnes je **Česká stomatologická komora** nezávislou, samosprávnou, nepolitickou, stavovskou organizací sdružující zubní lékaře zejména za účelem ochrany společných zájmů, odbornosti a etiky povolání. Jako taková má povinné členství, stanovuje podmínky k výkonu soukromé stomatologické praxe a potvrzuje splnění podmínek k výkonu povolání zubního lékaře. V seznamu členů má v současné době vedeno více než 8000 zubních lékařů.

Česká lékárnická komora je samosprávná nepolitická stavovská organizace sdružující lékárníky.

Výše zmíněné komory jsou zřízeny **zákonem České národní rady č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře**.

Správa školství

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- význam a poslání školství ve společenském systému státu
- právní předpisy vymezující činnost školství v ČR
- orgány státní správy a samosprávy působící ve školství
- charakteristiku vzdělávacího systému ČR (předškolní vzdělávání, základní školy, střední školy, vyšší odborné a vysoké školy)

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vymezit základní právní předpisy oblasti správy školství
- popsat organizaci a orgány, které v ČR zajišťují výkon správy ve školství
- pojednat o podstatě školského vzdělávacího systému v ČR

Postavení a význam školství ve společnosti

Školství je považováno za jedno z nejdůležitějších odvětví veřejného sektoru, a to nejen z hlediska vzdělávání, ale také z hlediska ekonomického. To proto, že školství produkuje veřejné statky převážně takového charakteru, které rozhodujícím způsobem přispívají ke kultivaci lidského potenciálu. V souvislosti se spotřebou statků můžeme zmínit čistě veřejné statky, smíšené statky a statky privátní.

Školství a jeho koncepce jsou součástí vzdělávací politiky každého státu, což vyplývá ze skutečnosti, že úroveň jednotlivých typů škol má přímý vliv na hospodářský, kulturní a sociální rozvoj dané země.

Z ekonomického hlediska je tak možno konstatovat, že vzdělávání působí jako tzv. pozitivní externalita, z níž má prospěch každý subjekt. A to proto, že vzdělání lidí jsou v každém státě předpokladem pro další hospodářský rozvoj, snadnější adaptabilitu i zajištění produkce kvalitních statků.

Právní prameny upravující oblast školství

Oblast školství upravuje celá řada právních pramenů. Mezi těmi s nejvyšší právní silou nutno samozřejmě jmenovat *Ústavu České republiky* a *Listinu základních práv a svobod*. Ty jsou doplňovány ratifikovanými a vyhlášenými mezinárodními smlouvami, konkrétně *Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech*, *Úmluvou o právech dítěte* a *Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod*.

Za podrobnější zmínku stojí určitě *Úmluva o právech dítěte*. Je to mezinárodní konvence, která vymezuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Jejich dodržování je kontrolováno ze strany *Výboru pro práva dítěte OSN*. Mezi základní práva dítěte patří například právo na život, právo na jméno, právo poznat své rodiče a být jimi vychováván, svoboda myšlení a náboženského vyznání, právo na ochranu před násilím, ponižováním a vykořisťováním nebo právo na používání vlastního jazyka.

Ze zákonů, které upravují oblast školství, je možno jmenovat například:

- *zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* (tzv. *školský zákon*),
- *zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících*,

SOUVISLOSTI

Statky a jejich členění

Statky je možno členit na statky čistě veřejné, smíšené a privátní.

- **Veřejné statky** (nebo tedy čistě veřejné statky) představují statky tzv. kolektivní spotřeby, kdy spotřeba je automatická. Čistým veřejným statkem je například veřejná správa, obrana státu nebo veřejné komunikace. Je pro něj typická nedělitelnost spotřeby vyvolávající nesoutěživost mezi jednotlivými uživateli, neboť spotřeba ze strany jednoho uživatele neubírá možnost spotřebovat daný statek či službu jiným uživatelem.

- **Smíšené statky** – mají nedělitelnou kvalitu, nicméně spotřebu je možno ocenit, tedy stanovit tzv. uživatelský poplatek za jednotku spotřeby veřejného statku. Spotřeba je zde buď nezávazná (fakultativní), kdy jednotlivec sám rozhoduje, zda bude daný statek využívat nebo nikoli (což je například městská hromadná doprava), nebo je příkazaná státem formou zákona, kdy jsou upřednostňovány veřejné statky (například základní vzdělávání). Na financování smíšených veřejných statků se vždy podílejí finanční prostředky veřejných rozpočtů.

- **Privátní statky** – statky procházející trhem.

Externality

Externality vznikají tehdy, když někdo nenese plně náklady své činnosti, případně když nedosahuje úplných výnosů své činnosti. Podle tohoto je možno rozlišit externalitu pozitivní a negativní.

Pozitivní externalitu – si můžeme ukázat názorně na příkladu včelaře, který se přestěhoval do zahrádkářské kolonie a jeho včely mu přinášejí výnos z medu. Protože však včely opylují květy ovocných stromů okolních sadařů, také jejich úroda jablek se zvyšuje a i sadaři mají z včel prospěch. Výnosy ze zvýšené úrody jablek vznikající především díky včelám si přisvojují pochopitelně sadaři.

Negativní externalitu – jejich příkladem může být elektrárna poškozující lesy. Elektrárna vyrábí elektřinu spalováním uhlí, což produkuje emise, které jsou vypouštěny do ovzduší a poškozují blízké lesy, jejichž část hyne. Majitelům tak vznikají škody. Vznikají zde náklady na obnovu poškozených lesů, které nesou vlastníci lesů, což v praxi znamená, že elektrárna přenáší část svých nákladů na někoho jiného.

▲ Městská veřejná doprava – příklad smíšeného statku, který uživatel využívá příležitostně a za uživatelský poplatek (tedy platí za jízdenku).

Hlavní instituce na úseku samosprávy ve školství

Samosprávu ve školství vykonávají **kraj, obce** či **svazky obcí**, samotný **ředitel školy** a **školská rada**.

- **Kraj** – jednou z agend krajského úřadu v přenesené působnosti je rovněž správa na úseku školství. Školní institucí samosprávy kraje je **odbor školství** zřizovaný zastupitelstvem kraje.

Krajská školní instituce například zřizuje a ruší střední školy, vyšší odborné školy či školská zařízení, přezkoumává rozhodnutí ředitelů škol a školských zařízení, shromažďuje a zpracovává data z dokumentace a evidencí za školy a školská zařízení zřizovaná v obvodu její působnosti. Zajišťuje také aktualizaci rejstříku škol či poskytuje metodickou pomoc školám a obcím.

Krajské úřady dále zpracovávají a každé dva roky upřesňují (a pochopitelně také zveřejňují) dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ve svém správním obvodu. Každoročně zpracovávají a zveřejňují výroční zprávu o stavu koncepce a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v kraji a přijímají opatření na základě výsledků školní inspekce. Rozhodují také o **nostrifikaci** vysvědčení vydaných zahraničními školami nebo udělují souhlas se jmenováním a odvoláním ředitelů předškolních zařízení, škol a školských zařízení, která zřizuje obec.

- **Obecní úřad obce s rozšířenou působností** – zřizuje základní školy, mateřské školy, zařízení školního stravování, školská zařízení pro zájmové vzdělávání a školská účelová zařízení v obvodu své působnosti. Zajišťuje také podklady pro sumarizaci účetní závěrky a účetních a finančních výkazů v souladu se závazným postupem stanoveným Ministerstvem financí.

Za výkon státní správy v oblasti školství, mládeže a tělovýchovy je odpovědný vedoucí útvaru obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který je jmenován a odvoláván obcí se souhlasem krajského úřadu.

- **Ředitel školy, předškolního zařízení a školského zařízení** – v případě, že je statutárním orgánem, zajišťuje přímé vedení školy. Školu řídí, plní povinnosti vedoucího organizace, jmenuje a odvolává své zástupce.

Ředitel je zodpovědný za plnění učebních plánů a učebních osnov, dále za odbornou a pedagogickou úroveň výchovně vzdělávací práce školy a za efektivní využívání svěřených hospodářských prostředků. Má rovněž četné administrativní povinnosti – například tak zajišťuje informování zákonných zástupců nezletilého žáka a zletilých žáků o průběhu vzdělávání a výchovy žáka / žáků, rozhoduje o odkladu povinné školní docházky (na ZŠ), o zařazení dětí do různých součástí školy (např. školní jídelna, družina apod.) nebo o přijetí žáků ke studiu (na SŠ) atd.

- **Školská rada** – je zřizována při základních, středních a vyšších odborných školách. Jedná se o orgán školy, který umožňuje zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům a studentům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy.

Školskou radu zřizuje zřizovatel, který zároveň stanoví počet jejích členů a vydá její volební řád. Třetinu členů školské rady jmenuje zřizovatel, třetinu volí zákonní zástupci nezletilých žáků a zletilí žáci / studenti a třetinu volí pedagogičtí pracovníci dané školy. Členem školské rady nemůže být ředitel školy.

Školská rada se vyjadřuje k návrhům školních vzdělávacích programů a k jejich následnému uskutečňování. Schvaluje výroční zprávu a činnosti školy, schvaluje školní řád a navrhuje jeho změny, schvaluje pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků v základních a středních školách. Podílí se také na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy.

Charakter vzdělávacího systému v ČR

Předškolní výchova

Cílem předškolního vzdělávání a výchovy je všeobecná podpora výchovného působení rodiny, které doplňuje o specifické podněty, rozvíjí je a obohacuje.

SOUVISLOSTI

Národní pedagogický institut České republiky

Národní pedagogický institut České republiky (zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, ostatní příspěvková organizace přímo řízená MŠMT) vznikl k 1. 1. 2020 sloučením Národního ústavu pro vzdělávání a Národního institutu pro další vzdělávání.

Jeho úkolem je všestranně pomáhat rozvoji všeobecného, odborného, uměleckého a jazykového vzdělávání. Podporuje také školy v oblasti pedagogicko-psychologického, výchovného a kariérového poradenství a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. To vše s důrazem na celoživotní učení a spolupráci s Evropskou unií.

Hlavní cíl činnosti NPI ČR je zajistit systematický přenos vzdělávacích inovací z centrální koncepční úrovně do školské praxe v regionech. Podstatným prvkem organizace jsou regionální centra podpory pedagogů (krajská pracoviště NPI ČR), která poskytují metodickou podporu školám a pedagogům, cílené další vzdělávání pedagogických pracovníků především ve státních prioritách, podporu strategického řízení ve školách a územích a podporu vedoucích pracovníků ve školství a dalších skupin pedagogických pracovníků (například začínajících a uvádějících učitelů atd.).

POJEM

► NOSTRIFIKACE

Pojem **nostrifikace** pochází z latiny – **nostrum** = naše.

SOUVISLOSTI

Proces nostrifikace

Nostrifikace představuje proces uznávání zahraničního vysokoškolského vzdělání (nebo jeho části) a kvalifikace jako rovnocenného se vzděláním získaným v České republice.

O uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání rozhodují veřejné **vysoké školy** (v konkrétním případě pak ta veřejná vysoká škola, která uskutečňuje akreditovaný obsahově obdobný studijní program), **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy** (které je odvolacím orgánem v případě zamítnutí žádosti), **Ministerstvo obrany** (rozhoduje o vysokoškolském vzdělání získaném v zahraničí v oblasti vojenství) a **Ministerstvo vnitra** (oblast bezpečnostních služeb).

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vymezit význam a důležitost kultury ve společnosti
- pojednat o právních normách, které vymezují oblast kultury
- pohovořit o orgánech a institucích, které spravují oblast kultury
- pojednat o kulturních památkách, které jsou soustředovány na území ČR, o jejich ochraně a případných podmínkách, za jakých je možno s nimi nakládat, obchodovat s nimi apod.
- definovat oblast médií a pojednat o problematice, která se váže ke správě a dozoru při jejich šíření
- nastínit problematiku církví a náboženských společností a také okolnosti, za jakých mohou vykonávat v ČR svoji činnost

Správa kultury

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- základní pojmy vymezující, definující a rozčleňující oblast kultury
- právní předpisy a orgány vymezující činnost správy kultury
- organizaci a orgány vymezující činnost správy oblasti kultury
- podstatu vybraných kulturních institucí, jejich poslání a význam v kultuře
- význam a důležitost kulturních památek a mechanismy, které stát využívá při péči o ně
- podstatu, vydávání a šíření periodického a neperiodického tisku, rozhlasového a televizního vysílání, povinnosti vydavatele a státu spojené s šířením médií
- základní informace z oblasti správy církví a náboženských společností

Definice kultury

Kulturu je možno chápat jako celistvý komplex zahrnující znalosti, přesvědčení, umění, morálku, právo, zvyky a jakékoli další schopnosti a návyky požadované po člověku jakožto členu dané společnosti.

Pro lidstvo je kultura charakteristickým fenoménem. Není jednoduché ji definovat, neboť na kulturu jednotlivé vědní obory (sociologie, psychologie, etnologie a další) nahlížejí různou optikou. Pokud však zobecníme skutečnosti, které akceptují všechny tyto vědní obory, je možno nalézt několik charakteristik, které jsou přijímány s všeobecnou platností. Je možno konstatovat, že:

- kultura je typicky lidským produktem, který vzniká v určité časové a prostorové dimenzi a vyznačuje se specifickými hodnotami,
- kultura se uskutečňuje v procesu výběru a vývoje a je založena na vzorech,
- kultura jako taková má sociální charakter a lze se ji učit.

Systém kultury

Kulturu můžeme systematicky rozčlenit na **oblasti kultury**, **části kultury** a **vlastní kulturu**.

- **Oblasti kultury** – jimi jsou tzv. makrosystémy kultury, kterými jsou makrosystém intelektuální (vzdělanost), estetický (umění), etický (morálka), tělesný (fyzická zdatnost), pracovní (schopnosti), makrosystém biologických potřeb a spotřeby.
- **Části kultury** – jsou její subsystémy, kdy hovoříme o kultuře ekonomické, materiální, technické, veřejnoprávní, politické, sociální a zdravotní.
- **Vlastní kultura** – tu tvoří podsystémy kultury, tedy věda, školství, tělovýchova, sport a vlastní kultura jako taková.

Hovořit je možné také o **vnitřní kultuře**, která plní základní funkce, jako je tvorba kultury, její zprostředkování a přenos nebo její uchovávání. **Vnitřní systém kultury** pak představuje osvětovou, výchovnou a uměleckou činnost.

SOUVISLOSTI

Subkultura

Obsahově zajímavým je poměrně „mladý“ pojem **subkultura**. Propagátory tohoto pojmu se stali ve čtyřicátých letech minulého století zejména představitelé tzv. **chicagské školy**, mezi které patřil například **Milton Gordon** – americký sociolog a odborník na problematiku kulturní asimilace. Co bylo problémem, to byl fakt, že mezi těmito teoretiky prakticky neexistovala ve vztahu k tomuto termínu obsahová shoda. V současnosti je význam slova relativně ustálený, kdy pojmem subkultura označujeme specifické společenství lidí, které je tvůrcem a nositelem dílčích hodnot, norem, symbolů, vzorců chování a životního stylu, které je možno chápat jako pokus o alternativní cestu k průměrujícím hlavním proudům (mainstreamům) širší kultury. Punkeři, hippies, emo, metalisti nebo obecně mládež, to jsou všechno skupiny jedinců, které je možno označit za subkulturu.

Vysoká a nízká kultura

SOUVISLOSTI

Kulturu je možno členit z několika pohledů, jeden z nich rozlišuje **kulturu vysokou** a **nízkou**.

- **Kultura vysoká** označuje soubor kulturních produktů (zejména ve smyslu uměleckých produktů), které jsou v dané kultuře vnímány jako elitní. Jedná se například o literaturu, umění, hudbu nebo i vědu. Pojmem vysoká kultura se též označují lidské aktivity s těmito elitními díly spojené. Vysoká kultura zpravidla vyžaduje vzdělávání a péči.
- Proti ní stojí **kultura nízká** (někdy označovaná jako **lidová**), která zahrnuje například oblečení, krajové jídelní zvyky či hospodaření.

Péče o kulturní památky

Vlastník kulturní památky má ze zákona povinnost na vlastní náklady pečovat o zachování kulturní památky, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením či odcizením.

Kulturní památku je třeba vždy užívat takovým způsobem, který je v souladu s jejím kulturním významem, památkovou hodnotou a technickým stavem.

Jedná-li se o kulturní památku, která je ve vlastnictví státu, pak je povinností organizace, která kulturní památku spravuje, užívá nebo ji má ve vlastnictví, vytvářet pro splnění těchto povinností potřebné předpoklady. Povinnosti ve vztahu k péči o kulturní památky ovšem nejsou pouze na straně toho, kdo památku spravuje či ji má ve vlastnictví, povinnost počínat si tak, aby nebyly způsobeny nepříznivé změny stavu kulturních památek či jejich prostředí a nedošlo k ohrožení zachování a vhodného společenského uplatnění kulturních památek mají též ostatní organizace i občané.

Mezi základní povinnosti vlastníka kulturní památky patří dle zákona například umožnit osobám pověřeným orgány státní památkové péče vědecký výzkum kulturní památky, bez zbytečného odkladu oznámit každé ohrožení nebo poškození kulturní památky obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nebo v případě zamýšleného prodeje ve smyslu úplatného převodu vlastnictví movité kulturní památky nebo národní kulturní památky ji přednostně nabídnout Ministerstvu kultury ke koupi, s výjimkou prodeje mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky.

Obec nebo kraj může vlastníkovu kulturní památky na jeho žádost poskytnout ze svých rozpočtových prostředků v případě odůvodněných situací příspěvek na zvýšené náklady, které jsou spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky za účelem jejího účinnějšího společenského uplatnění.

Prodej a vývoz předmětů kulturní hodnoty

Předměty kulturní hodnoty mohou být vyvezeny z území České republiky pouze za předpokladu, že jsou doloženy **osvědčením k vývozu na dobu určitou** nebo **osvědčením k trvalému vývozu**. Toto osvědčení může být nahrazeno **posudkem znalce**.

Základním předpokladem je skutečnost, že předmět kulturní hodnoty není předmětem prohlášeným za kulturní památku, ani předmětem, který je částí souboru prohlášeného za kulturní památku.

Osvědčení je vydáváno na základě žádosti vlastníka předmětu kulturní hodnoty, muzea, galerie, knihovny a pracoviště Národního památkového ústavu, popřípadě Ministerstva kultury. Pro předměty **sakrální** a kultovní povahy a také pro předměty z oboru architektury a exteriérové objekty může toto osvědčení vydat Národní památkový ústav.

Osvědčení k vývozu na dobu určitou lze vydat nejdéle na dobu 5 let. Osvědčení k trvalému vývozu platí po dobu 3 let ode dne jeho vydání.

Periodický tisk a neperiodické publikace

Periodický tisk

Jako **periodický tisk** jsou označovány noviny, časopisy a jiné **tiskoviny** vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce. Za obsah periodického tisku odpovídá vydavatel. Evidenci periodického tisku vede Ministerstvo kultury, přičemž fyzická či právnická osoba, která hodlá vydávat periodický tisk, je povinna ministerstvu nejpozději 30 dnů před zahájením vydávání toto oznámit.

Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění své odpovědi. Stejně tak jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném

SOUVISLOSTI

Předměty kulturní hodnoty

Za **předměty kulturní hodnoty** jsou považovány přírodniny, lidské výtvořky a jejich soubory, které jsou nositelem významu pro oblasti literatury, historie, umění či vědy. Může se tak jednat například o porcelánový servis, mapy či hudební nástroje vyrobené před více než 100 lety, uniformu po dědečkovi, jeden z prvních televizorů a mnoho dalších typů předmětů, které jsou uvedeny na seznamu předmětů kulturní hodnoty.

Podrobné informace týkající se ochrany a možnosti vývozu a prodeje předmětů kulturní hodnoty jsou uvedeny na webu Ministerstva kultury ČR – <https://www.mkcr.cz> (odkaz **Struktura** ▶ **Kulturní dědictví** ▶ **Ochrana kulturních statků**). Postup při vyřizování žádosti o vydání osvědčení k vývozu je k dispozici opět pod odkazem **Ochrana kulturních statků** ▶ **Metodické pokyny a formuláře**.

POJEM

▶ SAKRÁLNÍ

Pojem pochází z latiny – **sacer** = **svatý**. Znamená to, že např. stavba nebo předmět jsou používány při náboženských nebo rituálních úkonech.

SOUVISLOSTI

Periodický tisk na území samosprávného celku

Jedná se o periodický tisk, jehož vydavatelem je obec, kraj nebo hlavní město Praha, jeho městská část nebo právnická osoba zřízená či založená územním samosprávným celkem. Vydavatel periodického tisku územního samosprávného celku je povinen poskytovat objektivní a vyvážené informace o územním samosprávném celku. Jedná se v podstatě o „radniční noviny a zpravodaje obcí“, které jsou většinou z nás velmi známé a které občanovi přibližují dění a názory reprezentace v jeho okolí.

ZPRAVODAJ OBCE

červen 2017

Vážení spoluobčané,

Obsah

Slovo starosty

Bezpečnostní správa státu

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- základní pojmy vymezující a definující oblast bezpečnosti státu
- právní předpisy, organizaci a orgány vymezující činnost bezpečnostní správy státu
- podstatu činnosti Policie ČR; její členění
- podstatu, poslání a činnost Vězeňské služby ČR a Hradní stráže ČR
- působnost a předmět činnosti obecní policie
- podstatu a poslání ozbrojené složky státu – Armády ČR, její členění a organizaci; a také problematiku branné povinnosti občanů ČR
- úkoly, které v oblasti bezpečnosti zajišťují orgány samosprávy a také civilní ochrana ČR

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- pojednat o obecných pojmech, které se vážou k problematice bezpečnosti státu
- vymezit legislativní rámec, kterým se správa bezpečnosti státu řídí
- pojednat o nejdůležitějších organizačních složkách státu, které se podílí na zajištění bezpečnosti ČR
- zmínit i vybrané orgány samosprávy a jiné instituce, které přispívají k zajištění bezpečnosti našeho státu
- rámcově pojednat o problematice branné povinnosti občanů ČR

Základní pojmy z oblasti bezpečnosti státu

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, stanovuje, že základní povinností státu je zajištění svrchovanosti a územní celistvosti ČR, ochrana jejich demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot.

Bezpečnost – její definice a podoby

Bezpečnost v České republice zajišťují **ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby**.

Na zajišťování bezpečnosti jsou povinny se podílet **státní orgány, orgány územních samosprávných celků a také právnické osoby a fyzické osoby**.

Bezpečnost představuje takový stav, kdy se jednotlivci, skupiny a státy necítí ohrožené vážnými hrozbami, popřípadě se před nimi považují za účinně chráněné. Z hlediska objektu, jehož bezpečnost má být chráněna (tedy např. státu), je možno rozlišovat bezpečnost vnitřní a vnější.

- **Vnitřní bezpečnost** – o ní hovoříme tehdy, jedná-li se o existenci, potlačování a eliminaci hrozeb pocházejících zevnitř objektu (tedy např. nepokoje obyvatelstva uvnitř daného státu).
- **Vnější bezpečnost** – v jejím případě mají potenciální hrozby svůj původ vně objektu (typicky např. vojenská hrozba sousedícího státu).

Pokud toto zjednodušíme, pak vnější bezpečnost je používána ve své podstatě synonymně pro **bezpečnost vojenskou** a vnitřní bezpečnost pro **bezpečnost policejní**.

V odborné literatuře je možné se také setkat s dělením na tzv. **tvrdou a měkkou bezpečnost**.

- **Tvrdá bezpečnost** – představuje tradiční vojenskou bezpečnost.
- **Měkká bezpečnost** – odráží např. oblast kriminality, organizovaného zločinu či nevojenských hrozeb životnímu prostředí.

Existuje i další klasifikace a typové vymezení bezpečnosti, např.:

- **Bezpečnost kolektivní** – představuje bezpečnost kolektivu aktérů, zpravidla tedy národních států nebo mezinárodních či transnacionálních organizací.
- **Bezpečnost globální** – je termín používaný tehdy, když se hovoří o bezpečnosti celého světa.
- **Bezpečnost mezinárodní** – představuje bezpečnost v mezinárodním společenství; **bezpečnost národní** je pak bezpečností suverénního národního státu.
- **Individuální bezpečnost** – je bezpečnost člověka jako jedince.

Jelikož bezpečnost je pojmem komplexním, je nutné upozornit, že všechny výše uvedené charakteristiky jsou zpravidla vzájemně provázány a jejich ohraničení není zcela jednoznačné.

SOUVISLOSTI

Vězeňská služba ČR

Posláním **Vězeňské služby ČR** je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. K dalším úkolům patří výzkum v oboru **penologie** (věnuje se oblasti výkonu trestu), jehož výsledky aplikuje v praxi.

Vězni jsou rozmístěni ve 35 věznicích, kde se o ně stará více než jedenáct tisíc zaměstnanců Vězeňské služby.

V ČR jsou od října 2017 dva typy věznic: **s ostrahou a se zvýšenou ostrahou**.

V ostraze je vytvořen systém tří oddělení diferencovaných podle stupně zabezpečení: **oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení**.

Vůbec nejstarší fungující českou zemskou věznicí jsou ale **Valdice**, které vznikly už v roce 1857. Jen o rok později ji následovala věznice na **Mírově**, která vznikla přestavbou původně středověkého biskupského hradu. Jednou z nejstarších dodnes fungujících věznic na českém území je také Vázební věznice **Praha-Pankrác**. Svě nejtemnější období zažil Pankrác za druhé světové války, kdy z části fungoval jako vyšetřovací věznice gestapa. Druhé temné období následovalo po roce 1948, kdy zde byli umísťováni a popravováni političtí vězni.

Vůbec **poslední trest smrti** na českém území byl vykonán na Pankráci v únoru 1989.

Policie České republiky

Policie České republiky je jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem, který slouží veřejnosti a jehož úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti.

Policie je podřízena Ministerstvu vnitra České republiky, které vytváří podmínky pro plnění úkolů policie. Za činnost policie odpovídá ministrovi vnitra **policejní prezident**.

Organizace Policie ČR

Policie je tvořena útvary, kterými jsou:

- Policejní prezidium České republiky v čele s policejním prezidentem,
- útvary policie s celostátní působností,
- krajská ředitelství policie,
- útvary zřízené v rámci krajského ředitelství.

Zákon zřizuje 14 krajských ředitelství policie. Jejich územní obvody se shodují s územními obvody 14 krajů České republiky.

Útvary Policie ČR s celostátní působností jsou: Kriminalistický ústav Praha, Letecká služba, Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV), Pyrotechnická služba, Ředitelství služby cizinecké policie, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV, Útvar policejního vzdělávání a služební přípravy, Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV, Útvar pro ochranu prezidenta ČR, Útvar rychlého nasazení, Útvar speciálních činností SKPV, Útvar zvláštních činností SKPV.

Činnost a úkoly Policie ČR v oblasti zajišťování bezpečnosti

Cílem PČR je chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, prosazovat zákonost, chránit práva a svobody osob, preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji a usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

Základními hodnotami Policie ČR jsou: **profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost a bezúhonnost**.

Policista je oprávněn použít při zákroku **donucovací prostředek** a **zbraň**, k jejichž používání byl vycvičen. Před použitím donucovacího prostředku je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito donucovacích prostředků. To neplatí v případě použití prostředku k zabránění odjezdu vozidla. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví osoby a zákrok nesnese odkladu.

Donucovacími prostředky jsou například:

- hmaty, chvaty, údery a kopy, obušek, zastavovací pás, vytlačování vozidlem, štítem nebo koněm, služební pes, vodní stříkačka, úder střelnou zbraní, hrozba namířenou zbraní, varovný výstřel či pouta a další.

Policista je při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby oprávněn používat **podpůrné operativně pátrací prostředky**, kterými jsou:

- informátor, krycí prostředky (např. krycí doklad či krycí prostor), zabezpečovací technika nebo zvláštní finanční prostředky.

Informátor

Jedná se o fyzickou osobu, která poskytuje policii informace a služby takovým způsobem, aby nebyla vyzrazena její spolupráce s policií. Informátorovi lze poskytnout za jeho činnost finanční nebo věcnou odměnu.

Organizovaný zločin

Organizovaný zločin je chápán jako druh skupinové trestné činnosti, která je páchána organizovanou zločineckou skupinou či organizací.

Pro takovéto skupiny či organizace je typická vícestupňová vertikální organizační struktura a soustavné páchání koordinované závažné trestné činnosti.

Cílem organizovaného zločinu je optikou ekonomie maximalizace zisku při minimalizaci nákladů, přičemž se může jednat nejen o zisk materiální, ale též symbolický, například ve smyslu získání významného společenského, ekonomického či politického vlivu.

Tento typ trestné činnosti představuje mimořádná bezpečnostní rizika, která ohrožují stabilitu (nejen) českého hospodářského a politického systému.

V prostředí České republiky organizovaný zločin vzrostl v období 90. let, kdy se naše území stalo tranzitní oblastí pro převážení zbraní, drog a lidí. Vzrostl počet cizinců, stoupl počet vražd a zločinci těžili z mezer v zákonech, z nízkých trestních sazeb a velmi často také z dobré znalosti zdejšího prostředí. Organizovaný zločin se na našem území objevoval (i když v menší míře) už před rokem 1989, kdy se jednalo zejména o dovoz a distribuci nedostatkového zboží a směnu valut.

V současné době nabývá organizovaný zločin na našem území řady podob, mezi ty nejčastější patří **výroba, pašování a distribuce drog, daňové podvody, organizování nelegální migrace, padělání měny a zboží, praní špinavých peněz, vydírání, korupce či bankovní podvody a loupeže**.

SOUVISLOSTI

Policejní ombudsman

Institut **ombudsmana Policie ČR** vznikl na základě **Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012**.

V roce 2012 byly jeho kompetence rozšířeny i na **Hasičský záchranný sbor ČR**.

Policisté a zaměstnanci Policie České republiky se mohou ve věcech přímo spojených s výkonem služby či výkonem práce obracet na svého ombudsmana. Každý příslušník a zaměstnanec Policie České republiky se může obracet se svými podněty na ombudsmana písemně prostřednictvím kanceláře policejního prezidenta nebo elektronicky prostřednictvím vnitřní (intranetové) sítě.

Ozbrojené síly České republiky

Ozbrojenými silami rozumíme soubor ozbrojených sborů státu, jejich součástí jsou ozbrojené jednotky podílející se na obraně státu a zajišťování dodržování zákonů na jeho státním území.

Jejich základním úkolem je připravovat se k obraně ČR a bránit ji proti vnějšímu napadení. Ozbrojené síly ČR plní též úkoly, které vyplývají z mezinárodních smluvních závazků ČR o společné obraně proti napadení.

Rozdělení ozbrojených sil České republiky

Ozbrojené síly našeho státu se člení na: **Armádu ČR**, **Vojenskou kancelář prezidenta republiky** a **Hradní stráž**. Jelikož Armádě ČR bude věnován samostatný oddíl (viz str. 109), zaměříme nyní svoji pozornost na zbylé dvě ozbrojené síly.

Vojenská kancelář prezidenta republiky

Vojenská kancelář prezidenta republiky je vojenským útvarem ozbrojených sil České republiky, který plní úkoly související s výkonem pravomocí prezidenta republiky jako vrchního velitele ozbrojených sil a úkoly související s řízením Hradní stráže.

Vojenská kancelář prezidenta republiky je tvořena **úsekem vojensko-politickým** a **organizačně-administrativním**.

Vojenská kancelář se při výkonu své činnosti řídí Ústavou a zákony České republiky, rozkazy a nařízeními prezidenta republiky a Organizačním řádem Vojenské kanceláře schváleným prezidentem republiky. Pochopitelně se rovněž řídí vojenskými řády a předpisy, rozkazy a nařízeními ministra obrany České republiky, jež upravují činnost a povinnosti vojenských institucí a vojenských osob z povolání v ozbrojených silách České republiky.

Mezi vybrané úkoly Vojenské kanceláře prezidenta republiky patří například:

- zabezpečování úkolů souvisejících s ústavní pravomocí prezidenta republiky jmenovat generály, rektory a profesory vysokých vojenských škol,
- zabezpečování úkolů souvisejících s ústavní pravomocí prezidenta republiky při udělování amnestie, promíjení či zmírnění trestů ve vztahu k příslušníkům ozbrojených sil České republiky,
- organizační zabezpečení přijetí návštěv vojenských představitelů prezidentem republiky a přípravu návštěv prezidenta republiky u útvarů a zařízení Armády České republiky
- zabezpečování úkolů souvisejících s funkcí a činností prezidenta republiky jako vrchního velitele ozbrojených sil.

V čele Vojenské kanceláře je **náčelník**, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky, a který je prezidentu přímo podřízen. Náčelník Vojenské kanceláře ustanovuje do funkcí **příslušníky Vojenské kanceláře** a jmenuje a odvolává **velitele Hradní stráže**.

Hradní stráž

Hradní stráž je vojenským útvarem brigádního typu, který je organizován na **Velení a štáb**, **1. prapor**, **2. prapor**, **Hudbu Hradní stráže** a **Rotu zabezpečení**.

Velení Hradní stráže je orgánem přímého řízení, který řeší otázky styku s veřejností, personální, finanční a právní problematiku všech složek a jednotek Hradní stráže. Štáb komplexně zabezpečuje chod jednotlivých struktur útvaru. Vojáci **Strážní roty 1. a 2. praporu** jsou předurčeni k provádění vnější ostrahy areálu Pražského hradu, areálu zámku Lány a dalších objektů, které jsou dočasnými sídly prezidenta republiky a jeho hostů. **Hudba Hradní stráže** hudebně zabezpečuje veškeré protokolární akty v přímé souvislosti s výkonem pravomocí prezidenta republiky. **Rota zabezpečení** podporuje jednotky Hradní stráže při plnění jejich hlavních úkolů. K tomuto účelu je tato jednotka členěna na **Dopravní četu**, **Skupinu doprovodné a ochranné služby**, **Četu zabezpečení** a **Četu psůvodů**.

Historie Hradní stráže

Po vzniku samostatného Československa střežily Pražský hrad až do vzniku oficiální jednotky ostrahy hradu **členové pražského Sokola**. Dne 6. 12. 1918 vznikla zvláštním rozkazem tzv. **Hradní setnina**, která byla vyčleněna z 28. pěšího pražského pluku. Za období okupace byla hradní stráž přirozeně zrušena. Za období socialismu byla hradní stráž podřízena Ministerstvu vnitra. Obnovena do současné samostatné podoby byla Hradní stráž až po roce 1989.

Na obrázku vidíte současnou podobu znaku hradní stráže. ▶

SOUVISLOSTI

Vojenské střežení Pražského hradu

Kdo se někdy vydal k Pražskému hradu, jistě jeho pozornost upoutali **příslušníci Hradní stráže**, kteří stojí hodinu s čtyřkilovou puškou u nohy, hlídají všechny vchody do areálu Hradu, v létě vzdorují horkému počasí a prázícímu slunci, v zimě musejí snášet mráz a sníh a přitom se nesmí ani hnout. Tak zná Hradní stráž většina lidí.

Věděli jste však například, že jejich zbraně nejsou schopné střelby a slouží jen pro reprezentační účely? Nebo to, že se Hrad v noci stává střeženou pevností? Mezi půlnocí a šestou hodinou ranní má areál status „vojenského střežení“, kdy je výkon strážní služby vlastně bojovým úkolem v míru. V případě narušení stráž zasahuje stejně, jako by se jednalo o vojenský objekt nebo objekt důležitý pro obranu státu.

Víte, jak si můžete počínat v blízkosti příslušníka Hradní stráže? Můžete jej fotografovat a dokonce jej můžete i rozesmívat, ale dotyky jsou nepřipustné. Nepočítejte ani s tím, že by voják opětoval váš úsměv, neboť povinnost sledovat okolí a samotné stání bez pohybu je natolik fyzicky náročné, že vyžaduje plné soustředění. V případě neadekvátního obtěžování má službu plnící příslušník Hradní stráže možnost se bránit. Jak to ale učiní, když se nesmí hnout ze svého místa? Na obtěžování upozorní úderem pažby své pušky do dřevěné podsady, na které stojí. Zasáhnout mohou také přivolání strážní z Roty zabezpečení.

Shrnutí kapitoly

- **Bezpečnost** představuje takový stav, kdy se jednotlivci, skupiny a státy necítí ohrožené vážnými hrozbami, popřípadě se před nimi považují za účinně chráněné. Rozlišovat můžeme bezpečnost vnitřní a vnější, tvrdou a měkkou, kolektivní, globální, mezinárodní, národní a individuální.
- **Bezpečnostním sborem** se rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.
- Nejvyššími **orgány státní správy na poli bezpečnosti** jsou Prezident České republiky, Parlament České republiky, Vláda České republiky a jednotlivá ministerstva, samosprávnou úroveň reprezentují krajské úřady a obecní úřady v rámci svých odborů ochrany obyvatelstva.
- **Policie České republiky** je jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem, který slouží veřejnosti a jehož úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti.
- **Ozbrojenými silami** rozumíme soubor ozbrojených sborů státu, jejich součástí jsou ozbrojené jednotky podílející se na obraně státu a zajišťování dodržování zákonů na jeho státním území. Jejich základním úkolem je připravovat se k obraně ČR a bránit ji proti vnějšímu napadení. Jedná se o Armádu ČR, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.
- **Armáda České republiky** je hlavním subjektem realizace obrany České republiky. Zajišťuje nepřetržitou, nezávislou a efektivní přípravu pro obranu území před napadením nepřitelem.
- **Branná povinnost** je povinnost občana České republiky plnit úkoly ozbrojených sil České republiky, přičemž zahrnuje povinnost podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další stanovené povinnosti. Občanovi vzniká dovršením věku 18 let a trvá až do 60 let věku.
- **Civilní obrana** představuje souhrn činností a postupů věcně příslušných orgánů a zainteresovaných orgánů, organizací, složek a obyvatelstva, prováděných s cílem minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky.

Souhrn

Moje poznámky:

Náměty pro samostatnou práci

1. Pro příslušníky bezpečnostních sborů jsou stanoveny služební hodnosti, minimální stupně vzdělání, minimální doby trvání služebního poměru pro služební hodnost a tarifní třídy. Dohleďte minimální stupně vzdělání a minimální doby trvání služebního poměru pro služební hodnost:
 - referent • vrchní referent • asistent • vrchní asistent • inspektor • vrchní inspektor
 - komisař • vrchní komisař • rada • vrchní rada • vrchní státní rada.
2. Příslušníkovi ve služební hodnosti náleží hodnostní označení. Přidejte k služebním hodnostem uvedeným v úkolu č. 1 následující hodnostní označení: poručík/nadporučík • rotný • podplukovník/plukovník • nadstrážmistr • podpraporčík • praporčík/nadpraporčík • nadpraporčík/podporučík • kapitán/major • plukovník • strážmistr • plukovník.
3. Do jakého služebního poměru bude při přijetí zařazen příslušník, který již byl ve služebním poměru příslušníka bezpečnostního sboru na dobu neurčitou nebo ve služebním poměru vojáka z povolání po dobu alespoň 3 roky a od jeho skončení uplynulo méně než 5 let?
4. Jaké předpoklady musí splňovat státní občan České republiky, aby mohl být přijat do služebního poměru?
5. Vyhleďte, kdo je aktuálně policejním prezidentem a kdo ministrem obrany ČR.
6. Vyhleďte, jakou výzbrojí jsou příslušníci PČR vybaveni?
7. Je nějaký rozdíl mezi stejnokrojem policisty a strážníka? Jaký?
8. V jakých situacích vyhláší Vláda České republiky tzv. stav nouze? V čem se odlišuje stav nouze od stavu ohrožení státu a válečného stavu?
9. Je možné se na území vojenského újezdu přihlásit k trvalému pobytu?
10. Čemu odpovídají následující vojenské hodnosti: svobodník, rotný, četař, rotmistr, vojín, generálmajor?
11. Jaký je rozdíl mezi aktivní a povinnou zálohou?

Náměty a tipy pro samostatnou práci

Poznámka: K vypracování úkolů využijte prázdného listu papíru.